

PRITARTA

Šiaulių miesto savivaldybės mero

2025 m. liepos 22 d. potvarkiu Nr. M-1078

PATVIRTINTA

Šiaulių lopšelio-darželio „Gluosnis“ direktoriaus

2025 m. liepos 31 d. įsakymu Nr. V-208

ŠIAULIŲ LOPŠELIO-DARŽELIO „GLUOSNIS“ IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

„VAIKYSTĖ PO GLUOSNIO ŠAKA“

2025 metai

TURINYS

1. Bendrosios nuostatos.....	3 p.
1.1. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą(si).....	3 p.
1.2. Ugdymą(si) grindžiančios vertybės.....	4 p.
1.3. Vaikų poreikiai.....	5 p.
1.4. Tėvų (globėjų) ir bendruomenės poreikiai.....	5 p.
1.5. Regiono ypatumai ir įstaigos savitumas.....	6 p.
2. Ikimokyklinio ugdymo principai.....	7 p.
3. Tikslas, uždaviniai, ugdymosi rezultatai.....	8 p.
4. Ugdymosi turinys, procesas aplinkos.....	11 p.
4.1. Ugdymo(si) pagrindas, strategijos, aplinkos.....	11 p.
4.2. Ugdymo(si) turinys, procesas.....	12 p.
4.3. Bendravimas ir bendradarbiavimas su šeima, parama vaikų ugdymui(si), mokytojams.....	30 p.
5. Vaikų ugdymo(si) pažanga, ugdymosi tęstinumas.....	31 p.
Naudota literatūra ir informacijos šaltiniai.....	34 p.
Priedas Nr. 1 „Ankstyvojo anglų kalbos ugdymo programa“	35 p.

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

Šiaulių lopšelio-darželio „Gluosnis“ (toliau Lopšelis-darželis) ikimokyklinio ugdymo programa „Vaikystė po gluosnio šaka“ (toliau – Programa) parengta vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023 m. rugsėjo 4 d. įsakymu Nr. V-1142, patvirtintomis „Ikimokyklinio ugdymo programos gairėmis“, minimo dokumento priedu „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašu“. Ikimokyklinio ugdymo programos turinys atliepia „Priešmokyklinio ugdymo bendrosios programos“ (ŠMSM, 2023) reikalavimus bei užtikrina ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo tęstinumą.

Ugdymo programa grindžiama socialinio konstruktyvizmo teorijos idėjomis, kurios pabrėžia socialinę sąveiką ir kultūros įtaką ugdymo(si) procesui. Ši teorija teigia, kad žinios yra kuriamos per socialinį bendravimą, bendradarbiavimą ir dalijimąsi patirtimi, o ne pasisavinamos kaip iš anksto paruoštas turinys. Socialinis konstruktyvizmas ikimokykliniame amžiuje skatina mokymąsi per patirtį, dalijimąsi turimomis žiniomis, bendravimą, bendradarbiavimą ir kūrybišką veiklą. *Vaikas* suvokiamas kaip aktyvus, savarankiškas, geriausiai besimokantis pagal savo pojūčius ir interesus. *Mokytojas* – nuolat stebintis, kuriantis naujas vaikų patirtis generuojančias aplinkas, drąsinantis, padedantis. *Turinys* – dėmesys tikslingsoms, iššūkiams keliančioms ugdymo(si) aplinkoms, kontekstams, nepertraukiamam vaiko veikimui. *Mokymas(is)* – per patirties įgijimą, žaidimą, tyrinėjimą, eksperimentavimą, komunikavimą, personalizavimą. Mokytojas, vaikas, ugdymo(si) procesas ir ugdymo turinys yra nuolat sąveikaujančios dalys, kurios kartu kuria visuminį, prasmingą ir į vaiką orientuotą ugdymą. Taikant universalaus dizaino mokymuisi prieigą (toliau UDM prieiga), užtikrinama socialinė ir edukacinė visų vaikų įtrauktis į ugdymo(si) procesą, visi vaikai skatinami tapti bendrakūrėjais. „Geros mokyklos koncepcijoje“ (2015) teigiama, kad labai svarbus įtraukusis ugdymas, kuris laikomas kokybišku kiekvieno vaiko ugdymu. Įtraukimas pirmiausia reiškia aktyvų vaiko dalyvavimą kasdienėje veikloje, kai jam sudaromos visapusiškos galimybės ugdytis. Tokio ugdymo proceso įgyvendinimas neatsiejamas nuo personalizuoto ugdymo. Pagrindinis dėmesys personalizuoto ugdymo(si) procese skiriamas aktyviam besimokančiojo vaidmeniui, jo pasirinkimams ir sprendimams dėl ugdymosi metodų bei būdų. Visa tai padeda vaikams išsiugdyti ne tik kognityvinius gebėjimus, bet ir socialines bei emocines kompetencijas, kurios tampa pagrindu visam tolesniam mokymuisi.

Ugdymo(si) procese taikomi daugialypio intelekto teorijos aspektai. Ši teorija ikimokykliniame ugdyme skatina kūrybiškumą, individualų požiūrį į kiekvieną vaiką ir ugdymo turinio pritaikymą pagal įvairias vaiko stiprybes. Tai leidžia ugdytojams ne tik lavinti intelektualinius gebėjimus, bet ir atsižvelgti į kiekvieno vaiko asmenines savybes bei interesus.

Programa lanksti, gali būti koreguojama pagal poreikį ir aplinkybes, papildoma naujomis idėjomis, bendruomenės narių siūlymais.

1.1. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą(si)

Ankstyvajai vaiko raidai būdingas netolygus augimas, veiksmų, mąstymo ir kalbos vystymosi nevienalaikiškumas. Kiekvieno vaiko raida ir ugdymasis pasižymi unikaliais bruožais. Mokytojas pasitiki natūraliomis vaiko galiomis augti ir ugdytis, sudaro sąlygas prigimtinėms galioms plėtotis, pripažįsta ir gerbia skirtybes bei pasiekimų įvairovę. Kiekvienas vaikas aktyviai mokosi, daugelį dalykų atranda pats, savo būdu ir laiku, skatinamas ir palaikomas lėtasis, „čia ir dabar“ ugdymas(is). Vaikas raginamas išsakyti ir įgyvendinti savo sumanymus, siūlyti naujas idėjas. Mokytojas paremia vaiko

iniciatyvas, parinkdamas jam aktualų turinį ir veiklas. Vaikų tarpusavio dialoguose ir dialoguose su suaugusiais konstruojamos bendros prasmės. Vaikų grupėje skatinama nuomonių ir raiškos įvairovė, mokymosi vieniems iš kitų kultūra. Vaiko mąstymo sinkretiškumas, pasaulio kaip nedalomos visumos matymas suponuoja visuminį požiūrį į ugdymą(si). Vaikui aktyviai veikiant integruojamas fizinis, emocinis, socialinis ir pažintinis ugdymas.

Prioritetas teikiamas **sėkmingai besimokančios asmenybės**: atviros, kūrybingos, tyrinėjančios, komunikuojančios, smalsios, pasitikinčios, kritiškai mąstančios ugdymui(si). Veiklose siekiama savarankiško vaiko žaidimo ir žaismingo ugdymo(si) vienovės bei darnos. Patirtinėmis veiklomis kuriamas vaiko ugdymasis veikiant: pajaučiant, stebint, bendraujant ir bendradarbiaujant, tyrinėjant, eksperimentuojant, modeliujant, kuriant, komunikuojant, reflektuojant savo patirtis ir atradimus, taip išlaikant holistinį požiūrį į ugdymo(si) procesą. Lopšelyje-darželyje siekiama harmoningos vaiko raidos, ugdant visapusišką asmenybę, įtraukiant visas vaiko gyvenimo ir ugdymo(si) sritis. Darnų vaiko vystymąsi užtikrina raidą atitinkantis bei skatinantis ugdymas, mokytojų reflektuojama pedagoginė veikla, koreguojamas ugdymasis poveikis, siekiant maksimalių vaiko galių plėtojimo. Norima turtinti, plėsti ir kompensuoti nepalankioje aplinkoje augančių vaikų patirtis, kurti kiekvienam prieinamas ir priimtinas, ugdytis įgalinančias socialines, kultūrines situacijas, parinkti vaikui aktualų ugdymo turinį, metodus, būdus bei veiklas, užtikrinti vaiko poreikius kūrybiškoje, saugioje, inovatyvioje, skatinančioje ir motyvuojančioje ugdytis aplinkoje. Siekiant įtraukaus, kiekvienam vaikui prieinamo ir sėkmingo ugdymosi, taikoma UDM prieiga, kuri orientuota į visų besimokančiųjų poreikių užtikrinimą, ugdymo(si) aplinkos barjerų panaikinimą, personalizuotą ugdymą, savalaikį ir kryptingą pastoliavimą bei lygių galimybių kūrimą.

1.2. Ugdymą(si) grindžiančios vertybės

Kiekvienas vaikas pripažįstamas kaip unikali, besikeičianti, aktyvi individualybė. Jis žaidžia, tyrinėja, kuria, komunikuoja, mokosi, kaupia patirtį ir įgyja gebėjimų, turi savitą suvokimą apie jį supančią aplinką. Kasdieninėje veikloje nuolat kuriant socialinius dialogus be žinių ir gebėjimų formuojamos ir vaiko vertybinės nuostatos. Todėl vaiko ugdymas(is) grindžiamas požiūriu į vaiką ir jo ugdymą(si) sąlygotomis vertybėmis:

- **Vaiko orumas** – kiekvieno vaiko nelygstamos vertės, autentiškumo, unikalumo pripažinimas ir puoselėjimas;
- **Vaiko gerovė** – vaikų gerovės pirmumo pripažinimas, puoselėjant vaiko saugumą, sveikatą, darną su savimi ir kultūrine, socialine bei fizine aplinka;
- **Kultūrinis tapatumas** – pagarbos savo šalies kultūrai (gimtajai kalbai, etninei kultūrai, tautos istorijai) puoselėjimas, padedant vaikui išreikšti save kaip savo šalies kultūros dalyvį, kūrėją ir pozityviai priimti kitų kultūrų savitumus.
- **Lygiateisiškumas ir teisingumas** – vienodų teisių augti ir ugdytis visiems pripažinimas, užtikrinant galimybes kiekvienam vaikui optimaliai vystyti ir reikšti savo potencines galias nepriklausomai nuo jo lyties, sveikatos, rasės, socialinės ir kultūrinės padėties. Minimizuojama atskirtis ir diskriminacija, atstovaujant vaikų teises įstaigoje ir už jos ribų;
- **Saviraiškos laisvė** – kiekvieno vaiko kūrybinio potencialo ir laisvės išreikšti save pripažinimas, palaikymas ir skatinimas;
- **Lygiavertis dalyvavimas** – lygiavertėmis sąveikomis grindžiamo ugdymo(si) vertės pripažinimas, sudarant maksimalias sąlygas kiekvienam vaikui dalyvauti bendrame ugdymo(si) procese ir pašalinant ugdymo(si) kliūtis;

- **Pagarba, tolerancija ir atvirumas įvairovei** – atviros, pagarba, empatija ir tolerancija grindžiamos ugdymo(si) aplinkos kūrimas, pripažįstant įvairovę kaip vertybę ir sudarant sąlygas visiems vaikams sėkmingai dalyvauti, natūraliai priimant prigimtinius ir kultūrinius skirtumus;
- **Bendruomeniškumas, demokratija ir pilietiškumas** – pagarba asmeniui grindžiamos demokratinės aplinkos kūrimas, priklausymo bendruomenei jausmo puoselėjimas, atsakomybės už save ir kitus ugdymas(is);

1.3. Vaikų poreikiai

Kasdieninėje ugdomojoje aplinkoje vaikas kaupia socialinę patirtį, sprendžia išylančias problemas, ugdo savo kompetencijas. Jis tampa ugdymo proceso kūrėju ir dalyviu, tenkinančiu savo prigimtinius poreikius. Taip formuojama jo intelektualinių ir praktinių įgūdžių sistema: vaikas skatinamas pritaikyti jau turimas patirtis, suprati savo galias ir išreikšti savo norus. Mokytojas kuria ugdomasias sąveikas, formuoja pozityvų požiūrį į vaiką, atskleidžia kiekvieno individualius gebėjimus ir užtikrina poreikių patenkinimą. Svarbiausiu ugdymo(si) proceso dalyviu tampa komunikabilus, jautrus kultūrinei įvairovei, lanksčiai mąstantis, kūrybingas, pasitikintis, besirūpinantis savimi ir kitais – sėkmingai besiuogdantis vaikas.

Organizuojant nuolatinį, nepertraukiamą ugdymo procesą kuriamos prielaidos tenkinti ir turtinti pagrindinius vaiko poreikius:

- **Žaidimo poreikis** – turėti laisvę, pakankamai laiko, erdvės, žaidimo partnerių ir galimybę per bendrus žaidimus kurti bendravimo kultūrą.
- **Saugumo poreikis** – jaustis saugiu, gerbiamu, matomu, girdimu, tinkamai globojamu, sulaukti paramos ir pagalbos, kai jos reikia.
- **Draugysčių poreikis** – jaustis priimtam, patirti bendrystę, lygiavertiškumą su kitais, kitų paramą, atjautą, supratimą, turėti vieną ar keletą artimesnių draugų.
- **Komunikavimo poreikis** – dalintis su kitais emocijomis, mintimis, idėjomis, žodžiu ir nežodinėmis priemonėmis (pvz., mimika, judesiu, piešiniu, muzikos kūriniais ir pan.).
- **Pažinimo džiaugsmo poreikis** – smalsauti, tyrinėti, klausinėti, aiškinti(s), kurti ir išbandyti, džiaugtis galimybe pažinti ir atrasti.
- **Kūrybinės saviraiškos poreikis** – tyrinėti ir atrasti unikalios savo kūrybinės galios per įvairias veiklas.

Programa sukuria prielaidas atliepti ir tenkinti unikalius kiekvieno vaiko poreikius, tarp jų ir specialiuosius, jei vaikas patiria savitų ugdymosi sunkumų arba jo raida neatitinka amžiaus. Švietimo pagalbos specialistų pagalba vaikams orientuojama į fizinių funkcijų lavinimą, pažinimo bei mąstymo operacijų ir kalbos vystymą. Ugdytiniais, esant poreikiui, teikiama kvalifikuota pedagoginė (mokytojų, švietimo pagalbos specialistų (logopedo, specialiojo pedagogo, socialinio pedagogo, judesio korekcijos specialisto) ir specialioji (mokinio padėjėjo) pagalba.

1.4. Tėvų (globėjų) ir bendruomenės poreikiai

Svarbi sėkmingo ikimokyklinio ugdymo(si) sąlyga – mokytojo ir ugdytinio šeimos bendradarbiavimas. Bendravimas ir bendradarbiavimas su šeima grindžiamas abipuse pagarba, pasitikėjimu, lygiaverte dialogine partneryste, supratimu ir atsakomybe, geranoriškumu, konfidencialumu, pagalba ir dėmesiu. Tėvai (globėjai) dalyvauja vaiko ugdymo(si) procese: siūlo idėjas ugdymosioms veikloms, išitraukia į jas bei jų pasirengimą. Su tėvais aptariami visos grupės ir kiekvieno vaiko asmeniniai ugdymo(si) tikslai, tariamasi dėl ugdymo turinio, vaiko (šeimos) poreikių, rezultatų, atsižvelgiama

į keliamus lūkesčius bei individualias vaiko galias, skirtingą ugdymos(si) patirtį, kultūrinius panašumus ir skirtumus bei kt. Pedagogai ir vadovai daug dėmesio skiria vaikų adaptacijai švietimo įstaigoje, skatina šeimas konsultuotis jiems rūpimais klausimais.

Tėvų (globėjų) poreikiai:

- **Kokybiškas ugdymas.** Orientuotas į kiekvieno vaiko galias, gebėjimus, jo asmeninę raidą, paremtas žaidimu ir patirtine, įtraukia veikla.
- **Vaiko pažanga ir asmeninė ūgtis.** Svarbi vaiko pasiekimų ūgtis pagal kiekvieno prigimtines galias.
- **Komunikavimas (informavimas, švietimas, bendravimas ir bendradarbiavimas) su pedagogais.** Siekis būti išgirstiems aptariant lūkesčius, „čia ir dabar“ dalintis aktualiomis žiniomis, gauti savalaikę informaciją apie daroma vaiko pažangą: sėkmes ir sunkumus.
- **Profesionalus santykis tarp vaiko ir pedagogo (darbuotojo).** Emociškai šilto, pagarbaus, draugiško, pagrįstai reiklaus, pastovaus, dialogiško santykio tarp vaiko ir pedagogo (darbuotojo) kūrimas.
- **Kalbinės raiškos ugdymas.** Tikslingas, savalaikis komunikavimas su vaiku, lavinant jo kalbinę raišką ir kalbos suvokimą. Dėmesys kalbos taisyklingumui.
- **Sveikos gyvensenos ir emocinio ugdymo užtikrinimas.** Kasdieninėse vaiko veiklose atrandama vieta ir laikas ugdyti sveikos gyvensenos įgūdžius ir stiprinti vertybines nuostatas.

Bendruomenės poreikiai:

- **Aktyvus, pozityvus bendravimas.** Konstruktyvi, pozityvi, profesionali, draugiška komunikacija tarp vaiko, tėvų, darbuotojų.
- **Nuolatinis tobulėjimas.** Sudarytos sąlygos nuolatiniam lopšelio-darželio darbuotojų kvalifikacijos tobulinimui ir žinių atnaujinimui ikimokyklinio ugdymo srityje.

1.5. Regiono ypatumai ir įstaigos savitumas

Lopšelis-darželis įsikūręs netoli Šiaulių miesto centro. Artimiausia įstaigos aplinka yra palanki vaikų ugdymui(si). Šalia lopšelio-darželio esantis miesto parkas, jame įrengti sporto aikštynai, Saulės laikrodžio aikštė, Talkšos ežeras ir ekologinis takas – edukacinė erdvė, padedanti sukurti judraus patirtinio ugdymosi bei tyrinėjimo ir gilaus mokymosi kontekstus, ugdyti vaikų ekologinį sąmoningumą. Artimoji aplinka turtinga kultūriniais objektais, praplečiančiais kultūrinių dialogų kontekstą: Šiaulių pėsčiųjų bulvaras, Šiaulių dramos teatras, Šiaulių kultūros centras, Šiaulių filharmonija, Šiaulių dailės galerija. Ne tik tyrinėjimo ir gilaus mokymosi, bet ir realių bei virtualių aplinkų kontekstai kuriami lankantis interaktyviose Šiaulių „Aušros“ muziejaus, dviračių, fotografijos, radijo ir televizijos, katinų, šokolado muziejaus ekspozicijose, kino teatre. Kalbų įvairovės kontekstus praplečia ir papildo apsilankymai Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešojoje bibliotekoje.

Lopšelyje-darželyje prioritetas teikiamas kalbinės raiškos formavimui. Daug dėmesio skiriama gimtosios (lietuvių) kalbos ugdymui. Darželio grupėse (4-5 m.) įgyvendinamas dvikalbis ugdymas (lietuvių ir anglų kalbomis), kai grupėje vienu metu dirba du mokytojai (kalbantis lietuvių kalba ir kalbantis anglų kalba). Kalbos mokymas organizuojamas taikant dalinės imersijos (panardinimo) į kalbą metodą. Toks ugdymas natūraliai sukuria kalbų įvairovės kontekstą. Minėtose grupėse įgyvendinama integruota „Anglų kalbos ugdymo programa“ (Priedas Nr. 1).

Daug dėmesio skiriama bendruomenės sveikos gyvensenos įgūdžių formavimui: vaikų fizinės (pvz., bendradarbiavimas su sporto centrais, dalyvavimas projektuose „Mažųjų žaidynės“, „Sveikatiada“, „Futboliukas“, įgyvendinant iššūkį „Sveikata visu metu“, sveikatai palankios mitybos įpročių formavimui organizuojant ekologišką maitinimą ir kt.) ir emocinės sveikatos stiprinimui. Lopšelis-darželis yra Sveikatą stiprinančių mokyklų tinklo narys ir įgyvendina programą „Sveika, sportuojanti vaikystė“.

Lopšelis-darželis įtrauktas į STEM mokyklų tinklą. Taikomi STREAM ugdymo sistemos aspektai, kai aplinka suprantama ir egzistuoja kaip edukacinis tarpininkas, siūlantis įvairius kontekstus, skatinančius visuminį, aktyvų, kūrybinį, patirtinį ugdymą(si). Siekiama sukurti STREAM ugdymuisi palankią aplinką, kuri skatina vaiko gebėjimą smalsauti, tyrinėti, mąstyti simboliais ir lavina problemų sprendimo gebėjimus. Aktyvus bendradarbiavimas su Šiaulių techninės kūrybos centru integruojant „LEGO konstravimo“ užsiėmimus skatina vaikų smalsumą, padeda kurti tyrinėjimo, gilaus mokymosi, žaismės ir UDM prieigos kontekstus.

Kiekvienoje Lopšelio-darželio grupėje vykdoma projektinė veikla. Kasmet įgyvendinamas į pilietiškumo ir tautiškumo ugdymą orientuotų veiklų planas „Aš augu Lietuvoj“. Organizuojamos tradicinės šventės, ugdytiniais sudarytos sąlygos vykti į išvykas, dalyvauti bendruose renginiuose. Šiose veiklose skatinami atviri santykiai ir partnerystė tarp tėvų, pedagogų ir vaikų, bendruomenės narių. Veiklos vienija ir apjungia įvairių kultūrinių vertybių turinčias šeimas.

Lopšeliui-darželiui suteikta „Erasmus+“ akreditacija. Tai atveria tobulinimosi įvairiose ES mokyklose galimybes, bendrų projektų kūrimą. Lopšelyje-darželyje įgyvendinama tarptautiškumo strategija, kuria siekiama, kad įstaiga taptų modernia, demokratiška, pagarbą žmogui puoselėjančia. Tarptautinis bendradarbiavimas pedagogams, darbuotojams ir vadovams suteikia išsamesnį supratimą apie ES vertybes, padeda geriau suprasti kitas kultūras ir skatina sėkmingą vaikų iš skirtingų kultūrinių aplinkų įtrauktį.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Įgyvendinant ugdymo(si) sričių turinį, organizuojant ugdymo(si) procesą laikomasi svarbiausių ikimokyklinio ugdymo principų, užtikrinančių ugdymo(si) kryptingumą, integralumą, veiksmingas ugdomąsias sąveikas ir ugdymo(si) kokybę. Principai išdėstyti eilės tvarka atsižvelgiant į programos teorinę prieigą bei požiūrį į vaiką:

- **Žaismės principas.** Žaismingumas yra viso ikimokyklinio vaikų ugdymo(si) pagrindinis bruožas, neatsiejama tyrinėjimo, eksperimentavimo, fantazavimo, kūrybos dalis, o žaidimas – svarbiausia savarankiška vaiko veikla;

- **Vaiko raidos ir ugdymo(si) dermės principas.** Ugdymo(si) procese atsižvelgiama į raidos nulemtą vaikų poreikių, patirties ir gebėjimų įvairovę ir skatinama visapusiška vaiko raida – fizinė, emocinė, socialinė, pažinimo, komunikavimo, meninės raiškos;

- **Integralumo principas.** Siekiama visuminės vaikų raidos, užtikrinamas darnus visų pasiekimų sričių gebėjimų plėtojimas, ugdymo(si) sričių tarpusavio ryšiai, vidinės turinio sąsajos kiekvienoje ugdymo(si) srityje, vaikų veiklos integralumas;

- **Įtraukties principas.** Sudaromos sąlygos kiekvienam vaikui ugdytis, plėtoti savo galias, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę, atsižvelgiant į ugdymosi poreikių įvairovę;

● **Ugdymo(si) ir priežiūros vienovės principas.** Ikimokyklinio ugdymo(si) procesui būdinga ugdymo(si) ir priežiūros vienovė. Kiekviena suplanuota ir nesusplanuota sąveika bei kasdienė rutina yra ugdanti, turtinanti vaiko patirtį. Ilgalaikis, nuolatinis, saugus vaiko emocinis ryšys su mokytoju sukuria prielaidas visavertei vaiko raidai ir ugdymui(si);

● **Sociokultūrinio kryptingumo principas.** Ugdymas(is) yra grindžiamas žmogiškosiomis, tautinėmis ir pilietinėmis vertybėmis, padedančiomis vaikams įsitraukti į supančią kultūrinę aplinką ir didinančiomis atvirumą kultūrinei bei kalbinei įvairovei;

● **Vaiko ir mokytojo bendro veikimo principas.** Aplinkos, sąveikos, bendros prasmės kuriamos įsiklausant ir atliepiant vaikų poreikius, interesus, iniciatyvas, nuomonę, drauge priimant sprendimus;

● **Lėtojo ugdymo(si), užtikrinančio gilų įsitraukimą, principas.** Vaikai giliai išgyvena ir pajaučia kiekvieną čia ir dabar momentą, kai skiriama pakankamai laiko kasdieniui rutinai, tyrinėjimo ar kūrybos procesui, nuostabai ir atradimo džiaugsmui;

● **Kontekstualumo principas.** Vaikų ugdymas(is) vyksta estetiškuose, į veiklą įtraukiančiuose, vaikų iniciatyvoms atviruose artimiausios socialinės, kultūrinės, kalbinės ir gamtinės aplinkos kontekstuose, siekiama vaikų ugdymo(si) patirčių aktualumo, prasmingumo;

● **Šeimos ir įstaigos partnerystės principas.** Mokykla ir šeima (globėjai) bendradarbiauja užtikrinant ugdymo(si) tęstinumą ir dermę, kuriant susitelkusią, kartu besimokančią bendruomenę. Tėvai ir įstaigos darbuotojai pasitiki vieni kitais ir veikia dėl vaikų interesų

● **Reflektyvus ugdymo(si) principas.** Mokytojas drauge su vaiku emocijomis ir veiksmais atspindi vaiko veikimo patirtis. Su vaikais drauge pagal jų gebėjimus apmąstomos vaikų emocijos, veiklos ir jų rezultatai, numatomas tolesnis veikimas. Mokytojai apsversto autentiškas vaikų patirtis, veiklos kokybę ir savo pedagoginių sprendimų poveikį vaikų ugdymui(si).

3. TIKSLAS, UŽDAVINIAI, UGDYMO SI REZULTATAI

Ikimokyklinio ugdymo tikslas – atsižvelgiant į vaikų prigimtines galias, patirtį, poreikius, šeimos ir bendruomenės susitarimus, kurti lanksčius edukacinius kontekstus, įgalinančius vaikus išsiugdyti pasitikėjimo, rūpinimosi savimi ir kitais, kultūrinio ir socialinio jautrumo, komunikavimo, lankstaus mąstymo, kūrybiškumo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Uždaviniai:

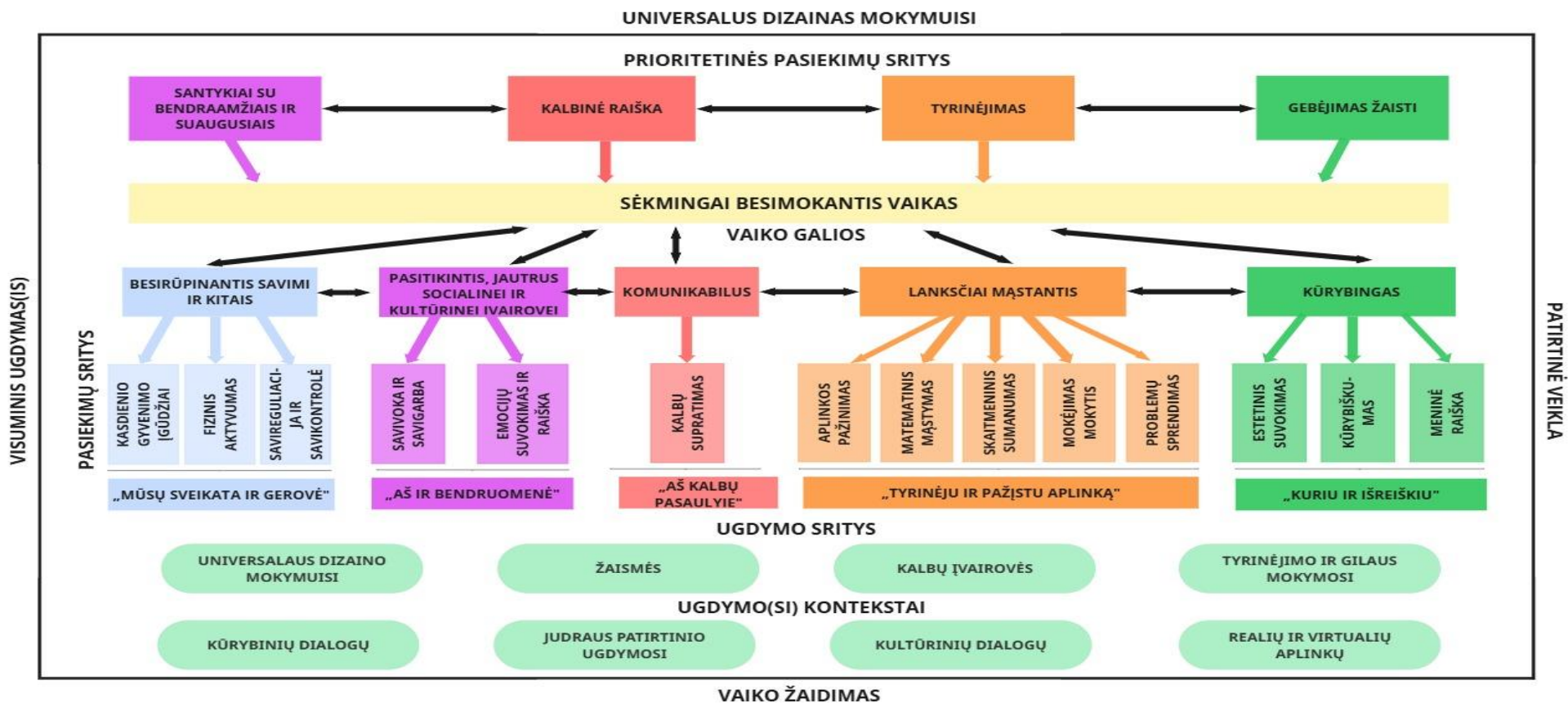
● Užtikrinti, kad kiekvienas vaikas jaustųsi saugus ir vertinamas, skatinant jo pasitikėjimą savimi per įtraukiančias ir palaikančias veiklas, kai vaikas gali savarankiškai priimti sprendimus ir patirti sėkmę;

● Padrąsinti vaiką rūpintis savo fizine ir emocine gerove, padėti jam suprasti, kaip svarbu rūpintis kitais: veikti draugiškai, bendrauti ir bendradarbiauti, pagal galimybes ir poreikius teikti pagalbą;

● Kurti įvairius ugdymo(si) kontekstus (tame tarpe dvikalbio ugdymo) ir taip įkvėpti vaiką atpažinti bei vertinti skirtingas kultūras, tradicijas ir socialinius skirtumus, taip formuojant jo jautrumą ir pagarbą kitiems;

● Taikyti pedagogines strategijas, kurios įgalintų vaiką laisvai komunikuoti (pagal galimybes lietuvių ir anglų kalbomis): domėtis kalba, reikšti savo mintis, jausmus ir nuomonę, aktyviai klausytis, konstruktyviai bendrauti su bendraamžiais bei suaugusiais;

- Organizuoti patirtines veiklas ir tokiu būdu motyvuoti vaiką mąstyti kūrybiškai, lavinti gebėjimus spręsti problemas, prisitaikyti prie naujų situacijų;
- Leisti vaikui lavinti savo vaizduotę ir kūrybiškumą meninėse, kūrybinėse, žaidybinėse ir praktinėse veiklose;
- Formuoti nuolatinio tobulėjimo siekį: kurti ugdymo(si) aplinkas, kuriose kiekvienas vaikas jaustų palaikymą, įkvėpimą ir norą smalsauti, patirti, pasidalinti įgyta patirtimi ir tobulėti.



1 pav. Šiaulių lopšelio-darželio „Gluosnis“ ikimokyklinio ugdymo programos konceptualusis modelis.

Vaiko ugdymo(si) pasiekimai: žinios ir supratimas, gebėjimai bei vertybinės nuostatos, įgyjami ir plėtojami natūralios vaiko raidos bei ugdymo(si) proceso metu. 1 paveiksle pateikiame conceptualųjį ugdymo(si) modelį, iliustruojantį optimalų, nuoseklų, kryptingą visų vaiko potencialių galių ūgtį.“. Konceptualiajame modelyje atspindimas ikimokyklinio ugdymo pagrindas: *visuminis ugdymas, universalus dizainas mokymuisi, vaikų žaidimas ir patirtinė veikla*. Modelio centre yra prioritetinga vaiko galia „*sėkmingai besimokantis vaikas*“. Išskirtos keturios prioritetingos pasiekimų sritys: „*gebėjimas žaisti*“, „*kalbinė raida*“, „*santykiai su bendraamžiais ir suaugusiais*“, „*tyrinėjimas*“. Šios sritys glaudžiausiai susijusios su Lopšelio-darželio ugdymo kryptimi – dvikalbiu ugdymu – ir mūsų pasirinkta socialinio konstruktyvizmo teorija, nurodanti, kad ugdymo procese labai svarbus vaiko kalbos lavinimas, socialinis-kultūrinis konstruktas, tyrinėjimas ir natūrali žaidybinė vaiko veikla. Natūralų vaiko poreikį bendrauti, kurti santykius, žaisti ir patirti tyrinėjant įtakoja savaiminis žmogaus augimas, kultūrinis, psichologinis tobulėjimas; kalbinį ugdymą, papildo ir praplečia įvairių vaiko intelektų lavinimas. Taip pat išskyrėme keturis, visose penkiose ugdymo srityse dažniausiai kuriamus kontekstus: „*universalus dizainas mokymuisi*“, „*žaismės*“, „*kalbų įvairovė*“, „*tyrinėjimo ir gilios mokymosi*“. Modelis apima visas 18 pasiekimų sričių, penkias ugdymosi sritis ir septynias vaiko galias. Ugdymo proceso metu kuriami visi 8 kontekstai. Jie aprašomi tekstinėje programos dalyje.

Kuriant ugdymo(si) kontekstus vaikams sudaromos galimybės pasirinkti veiklą, medžiagas, priemones, veikimo vietas, laiką, veikti vienam ar bendradarbiaujant, skirtingais būdais pristatyti veiklos rezultatus. Modeliuojant kontekstus kuriamos įvairiapusės veiklos galimybės: *vaiko iniciatyvos pirmumas*, kai mokytoja stebi vaiko domėjimąsi ir pasinaudoja spontaniškomis „*čia ir dabar*“ susikūrusiomis situacijomis, praturtindamas jo patyrimą; *dialoginis veikimas*, mąstymas ir kūryba drauge, mokytojui sekant vaiko iniciatyvą; *atvirosios veiklos idėjos pirmumas*, kai mokytojas pasiūlo vaikams veiklą ir iniciatyvą veikti perleidžia vaikams. Lopšelio-darželio bendruomenės pasirinkti kontekstai, kurie taikomi ugdymo(si) procese, išdėstyti prioritetinga tvarka:

- ***universalus dizainas mokymuisi kontekstas*** – apima lanksčios ir kiekvienam vaikui prieinamos ugdymo aplinkos kūrimą bei efektyvų proceso užtikrinimą. Tai reiškia, kad nepaisant vaiko amžiaus, socialinių, kultūrinių, kalbinių ar sveikatos skirtumų, suteikiamos vienodos galimybės žaisti, patirti ir mokytis;

- ***žaismės kontekstas*** – siekiama išlaikyti kasdinių veiklų žaislingumą, kuriant džiaugsmą ir nuostabą tyrinėjant, išbandant, eksperimentuojant bei dalijantis potyriais. Šis kontekstas atliepia vaiko žaislingą savęs ir pasaulio suvokimą, skatina žaisti per judesius, pojūčius, emocijas, kalbą, vaizduotę ir mintis;

- ***kalbų įvairovė ir dvikalbio ugdymo kontekstas*** – norint sukurti ir palaikyti aplinką, palankią įvairiems vaiko komunikacijos būdams bei žodinei ir nežodinei raiškai, svarbu atsižvelgti į kalbų įvairovę ir skatinti teigiamą požiūrį į skirtingas kalbų formas. Dvikalbio ugdymo grupėse plėtoti kalbos pagrindus dviem kalbom (lietuvių ir anglų);

- ***tyrinėjimo ir gilios mokymosi kontekstas*** – siekiama atliepti vaiko prigimtinių smalsumą, įtraukiant jį į aplinkos tyrinėjimą, skatinanti giliau suprasti aplinkos objektus, reiškinius ir jų ryšius, bei atrasti įvairius pažinimo ir mokymosi būdus. Kuriamas kontekstas, kupinas žaismės ir atviros iššūkiams, suteikiantis daug laisvės vaiko spėliojimams, atsakymų paieškoms ir tyrinėjimu grindžiamiems sprendimams;

- ***judraus patirtinio ugdymosi kontekstas*** – siekiama skatinti vaiko judėjimo džiaugsmą ir kasdienį aktyvumą, didinant įvairias galimybes mokytis. Įdomias ir prasmingas ugdymo situacijas kuria vidinės ir išorinės aplinkos derinimas, mobilių įrenginių naudojimas bei pritaikymas, skatinant vaiką tyrinėti judesius ir aktyviai dalyvauti įvairiose ugdymo(si) srityse;

- **kultūrinių dialogų kontekstas** – vaikas ugdymo įstaigoje dalyvauja įvairialypiuose kultūriniuose kontekstuose, tai padeda jam kurti savo individualų tapatumą ir dalyvauti vaikų subkultūrose bei artimos ir tolimesnės aplinkos kultūrų kūrime;

- **realių ir virtualių aplinkų kontekstas** – siekiama praplėsti realybės kontekstus alternatyviomis skaitmeninėmis galimybėmis, kad vaikas galėtų patirti ir pažinti, ugdant jo skaitmeninį sumanumą ir informatinį mąstymą. Kuriamos sąveikos tarp realios ir virtualios aplinkos, saikingai ir saugiai įtraukiant skaitmenines priemones bei įrangą. Prioritetas teikiamas realių objektų ir reiškinių tyrinėjimui, kūrybiškumui ir socialinėms sąveikoms;

- **kūrybinių dialogų kontekstas** – modeliuojant kūrybinių dialogų kontekstą, kuriama aplinka, kuri skatina vaizduotę, smalsumą ir nuostabą, akcentuojant kūrybos procesą. Vaikas patiria kūrybos laisvę, išgyvena netikėtumą, kūrybos džiaugsmą ir pasididžiavimą, įveikęs kūrybinius iššūkius.

4. UGDYMO SI TURINYS, PROCESAS, APLINKOS

4.1. Ugdymo(si) pagrindas, strategijos, aplinkos

Lopšelyje-darželyje ugdymo(si) pagrindas yra grindžiamas: **visuminiu ugdymu** – pagrindine ikimokyklinio ugdymo kryptimi, kuri lemia vaiko emocinių, socialinių, fizinių, pažinimo, kalbos, kūrybos galių plėtojimą(si), kai ugdymo(si) procese siekiama užtikrinti subalansuotą visų 18 pasiekimų sričių plėtotę, atskirų ugdymosi sričių dermę, ugdymo ir ugdymosi procesų balansą; **universalium dizainu mokymuisi** – įtraukaus ugdymo organizavimo prieiga, kuria siekiama užtikrinti vaikų skirtų pripažinimą ir priėmimą, sukuriant sąlygas kiekvienam visavertiškai įsitraukti į bendrą ugdymo(si) procesą, jį personalizuojant ir kuriant pedagogines strategijas; pagrindinėmis ugdymosiomis vaikų veiklomis: **žaidimu** (savarankiško vaiko žaidimo, kai vaikas kuria ir valdo savo veiklą ir žaismingo ugdymo(si) dermę) ir **patirtine veikla** (skatinat vaiką pajauti, stebėti, modeliuoti, komunikuoti, eksperimentuoti, tyrinėti, kurti, dalintis patirtimi); 4-6 metų amžiaus vaikų grupėse įgyvendinamu **dvikalbiu** (lietuvių ir anglų kalbomis) ugdymu.

Ugdymo turinys diegiamas taikant pagrindines ugdymo strategijas: *žaidimų; ugdymo(si) kontekstų; spontanišką vaikų veiklą skatinančių pedagoginių veiklų; vaiko ir mokytojo kūrybinių sąveikų; mokytojo organizuoto ugdymo*; palankiu emociniu pagrindu grįstų *vaiko ir mokytojo dialogų; reflektivaus ugdymo(si)*. Stiprinant sėkmingai besimokančio kiekvieno vaiko galias taikomos *įtraukiojo ugdymo* strategijos, kurios paremtos *universalios dizaino mokantis prieiga*, kai akcentuojama: vaiko įsitraukimas į veiklas; pozityvios emocijos; gilėjantis supratimas gaunant ir tyrinėjant informaciją įvairiais būdais; įgytos patirties raiška, savarankiškai sugalvojant idėją, ją įgyvendinant, atspindint ar aptariant rezultatą.

Ugdymosi aplinkos yra sąmoningai kuriamos taip, kad skatintų vaiko smalsumą, savarankiškumą, kūrybiškumą ir įvairiapusį vystymąsi. Dažniausiai įveiklinamos yra šios aplinkos: *fizinė* (pvz. priemonės, žaislai, vidaus ir lauko erdvės); *socialinė* (pvz., grupės veiklos, kurios skatina bendradarbiavimą, empatiškas mokytojo elgesys su vaiku, veiklos su šeima ir bendruomene (šventės, renginiai); *emocinė* (pvz., aiškūs susitarimai ir jų laikymasis, mokytojo santykiai su vaiku, ramybės ir nusiramavimo kampeliai); *virtuali (skaitmeninė)* (pvz., edukacinės programėlės, interaktyvūs ekranai, nuotoliniai bendravimo projektai su kitomis ikimokyklinio ugdymo įstaigomis); *kultūrinė* (pvz., tautiškumą, pilietiškumą ugdančios veiklos). Gerai organizuota aplinka suteikia vaikui laisvę rinktis, veikti, klysti, eksperimentuoti ir augti kaip asmenybei. Ugdymosi aplinka yra daugialypė – joje svarbu ne tik kiek vaikui suteikiama galimybių, bet ir kaip jos pateikiamos, todėl tinkamai pasirinktos ugdymo(si) formos – *grupinės veiklos, individualios*

veiklos, mažų grupių veiklos, žaidybinės (žaidimo) veiklos, projektinės veiklos, tiriamosios veiklos, kasdienės rutininės veiklos – sudaro prielaidas visaverčiam vaiko ugdymui(si).

4.2. Ugdymo(si) turinys, procesas

Vaikų ugdymo(si) turinys išdėstytas remiantis „Ikimokyklinio ugdymo programos gairėmis“ (2023), atskleidžiant plėtojamas vaiko galias per svarbiausias ugdymo(si) sritis ir jas apimančias pasiekimų sritis.

Atsižvelgiant į vaiko amžių, kiekvienoje ugdymo(si) srityje numatytos pasiekimų sritys, esminiai gebėjimai, vertybinės nuostatos, pateiktos ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos), galimi ugdymo(si) būdai, metodai, pedagoginės strategijos ir dažniausiai kuriami ugdymo(si) kontekstai, apimantys išitraukimo, gilėjančio supratimo ir įgytos patirties raiškos procesus. Ikimokyklinio ugdymo turinys modeliuojamas pagal tai, ko norime pasiekti per tam tikrą amžiaus tarpsnį. Lentelėje fiksuojamas apibendrintas siekiamas rezultatas 3 metų ir 5/6 metų ugdytiniais. Vaikų pasiekimai grupuojami pagal numatytas vaiko galias, kurios plėtojamos per vaiko raidą skatinančias penkias visuminio ugdymo(si) sritis ir bendruomenės susitarimus rengiant konceptualų ikimokyklinio ugdymo programos modelį.

„MŪSŲ SVEIKATA IR GEROVĖ“ <i>Ugdymo(si) srities paskirtis yra plėtoti kasdienius gyvenimo įgūdžius, fizinį aktyvumą, savireguliaciją ir savikontrolę. Ugdymosi veiklos skatina ugdytis emocijų suvokimo ir raiškos, tyrinėjimo, problemų sprendimo, kūrybiškumo, žaidimo, mokėjimo mokytis gebėjimus. Šią ugdymo(si) sritį sudaro pasiekimų sritys: kasdienio gyvenimo įgūdžiai, fizinis aktyvumas, savireguliacija ir savikontrolė. Ugdomas sėkmingai besimokantis ir besirūpinantis savimi ir kitais vaikas.</i>		
Pasiekimų sritys	1. Ugdymo gairės vaikams iki 3 m. siekiant 3 žingsnio pasiekimų. 2. Ugdymo gairės vaikams iki 4-6 m., siekiant 5/6 žingsnio pasiekimų	Ugdymo(si) gairės iš vaiko perspektyvos
KASDIENIAI GYVENIMO ĮGŪDŽIAI Vertybinė nuostata – domisi, kas padeda augti sveikam ir saugiam. Esminis gebėjimas – esant galimybei renkasi sveikatai palankų maistą, savarankiškai pavalgo, pasirūpina savo kūno švara, prisideda prie aplinkos tvarkos palaikymo, rodo pradinius	Amžius (≤ 3 m.) Suaugusiojo padedamas ruošia maistą: tepa, laužo, mirko. Pradeda tinkamai naudotis stalo įrankiais. Suaugusiojo padedamas naudojasi tualetu, prausiasi ir šluostosi veidą, apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Padeda į vietą vieną kitą daiktą. Pradeda laikytis susitarimų ir saugiai elgtis lauko aikštelėse.	Žaidžiu, savarankiškai valgau, geriu iš puodelio, ruošu maistą kartu su suaugusiu. Saugiai dėlioju, naudojuosi stalo įrankiais. Prausiuosi, džiaugiuosi, kad nusiprausiau. Rengiuosi, segu, varstau, rišu, susilankstau drabužius, apsiaunu batus. Domiuosi, tyrinėju, pradedu laikytis susitarimų, saugiai elgtis. Bendrauju, veikiu, saugiai elgiuosi lauko aikštelėse ir kitoje aplinkoje.

saugaus elgesio mokykloje įgūdžius, pasako, kaip saugiai elgtis gatvėje, buityje, gamtoje ir su nepažįstamais žmonėmis. Pasiekimų srities dėmenys: vaiko asmeniniai valgymo ir mitybos įgūdžiai; kūno švaros ir aplinkos tvarkos palaikymo įgūdžiai; saugaus elgesio įgūdžiai. <i>(Plačiau žr. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas“, p. 2-3)</i>	Amžius (4-6 m.) Išvardija, ko reikia valgyti daugiau, o ko mažiau, kad augtų sveikas. Valgo savarankiškai, tvarkingai. Taisyklingai plaunasi rankas. Pagal temperatūrą nusirengia ar apsirengia drabužius. Rūpinasi savo asmeniniais ir bendrais daiktais grupėje. Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių, paaiškina jas. Paaiškina, kad jo kūnas priklauso tik jam. reaguodamas į jo privatumą pažeidžiantį elgesį. Paaiškina, kokių profesijų žmonės gali padėti ištikus nelaimei. Žino pagalbos telefono numerį.	Veikiu, diskutuoju, renkuosi sveikatai palankų maistą, išbandau skonius. Savarankiškai rūpinuosi savo asmens higiena. Tvarkingai susidedu drabužius, avalynę, žaislus, džiaugiuosi, kad pavyko. Vartau, žiūrinėju knygas, aktyviai veikiu, žaidžiu. Sužinau ir įvardiju šviesoforo spalvas. Išitraukiu, kalbuosi, pasakau, kaip elgtis su nepažįstamais žmonėmis. Žaidžiu žaidimus apie saugumą, dalyvauju išvykose, šventėse, projektuose, laikausi saugaus elgesio aplinkoje taisyklių. Domiuosi, sužinau, kas gali padėti atsitikus nelaimei. Žaidžiu, imituoju pagalbos tarnybų žmonių darbą, įvardiju pagalbos telefoną.
FIZINIS AKTYVUMAS Vertybinė nuostata – noriai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus. Esminis gebėjimas – tiksliai ir koordinuotai šliaužia, ropoja, eina, bėga, lipa, išlaiko pusiausvyrą judėdamas, meta, gauda ir spiria kamuolį, spontaniškai ir tiksliai atlieka kasdienius veiksmus, kuriems būtina akių ir rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika, derina judesius poroje, grupėje šokdamas ar žaisdamas. Pasiekimų srities dėmenys: stambiosios motorikos įgūdžiai ir fizinės vaiko savybės; smulkiosios motorikos įgūdžiai, rankų ir akių koordinacija. <i>(Plačiau žr. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas“, p. 3-4)</i>	Amžius (≤ 3 m.) Pastovi ant vienos kojos. Skirtingu ritmu eina, apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį, neprarasdamas pusiausvyros. Laikydamas lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu. Nušoka nuo laiptelio, atsispirdamas abiem kojomis. 1–2 kartus pašoka nuo žemės, peršoka liniją. Meta ir gauda kamuolį abiem rankomis, spiria kamuolį stovėdamas. Derina akies ir rankos judesius. Amžius (4-6 m.) Ištvermingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu. Šoka į tolį, aukštį. Laisvai juda, orientuojasi erdvėje. Dažniausiai vaikščioja, stovi, sėdi taisyklingai. Veiksmus su smulkiais daiktais atlieka vikriai, tiksliai ir kruopščiai. Valdo pieštuką ir žirkles. Kuria įvairias konstrukcijas, sudėtingus statinius.	Dalyvauju kasdieniniuose ritualuose, imituoju judesius. Laisvai einu, lipu aukštyn, žemyn, griūvu, keliuosi, pastoviu ant vienos kojos, bėgu, šokinėju, įveikiu kliūtis, žaidžiu, veikiu su žaislais, sportiniu inventoriu. Domiuosi, išbandau, veriu, segu, žaidžiu su kamuoliu vienas, pakviečiu draugą žaisti, ridenu, metu kamuolį abiem rankomis, pakaitomis. Išitraukiu, žaidžiu, atlieku įvairius pratimus, judesius. Laisvai judu, žaidžiu judriuosius žaidimus, pasirenku priemones, laikausi saugaus atstumo, orientuojuosi erdvėje, padedu kitam, patiriu judėjimo džiaugsmą. Žaidžiu komandinius žaidimus, laikausi taisyklių. Tyrinėju, eksperimentuoju, įgyju pasitikėjimo savimi. Pasakau, kad pavargau. Dėlioju dėliones, žaidžiu su konstruktoriais. Lavinu smulkiąją motoriką.

SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ Vertybinė nuostata – nusiteikęs valdyti dėmesį, emocijų raišką ir elgesį. Esminis gebėjimas – sutelkia dėmesį ir pastangas veiklai, dažniausiai laikosi tvarkos ir susitarimų, bendraudamas su kitais elgiasi mandagiai, stengiasi kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsiaudrinęs geba nusiraminti. Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti; savo dėmesio, jausmų raiškos ir elgesio valdymas; gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių. <i>(Plačiau žr. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas“, p. 5-6)</i>	Amžius (≤ 3 m.) Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos, ieško suaugusiojo pagalbos. Žaisdamas kalba su savimi, kad sutelktų dėmesį. Padedamas suaugusiojo įprastose situacijose valdo savo emocijų raišką ir elgesį. Pradedą laikytis jam suprantamų prašymų ir bendrų susitarimų. Amžius (4-6 m.) Pats taiko įvairius nusiramino, atsipalaidavimo būdus, siūlo juos kitiems. Geba atidėti kai kurių norų patenkinimą. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio provokuojančiose situacijose. Stengiasi suvaldyti savo pyktį. Supranta susitarimų prasmę ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.	Bendrauju, draugauju, reiškiu jausmus kitiems. Žaidžiu, tyrinėju, apkabinu, glaudžiuosi, ieškau akių kontakto, džiaugiuosi, kad sūpuoja, panešioja. Emocingai dalyvauju įvairiuose ritualuose. Stebiu, tyrinėju savo ir bendraamžių veiksmus, kalbuosi, įvardiju savo poelgių pasekmes. Bendrauju, mokausi tinkamai elgtis iš suaugusiojo: šypsauisi, žaidžiu greta, dalinuosi žaislais, palaukiu savo eilės. Dalyvauju veiklose, sužinau, išbandau būdus, padedančius nusiraminti, suprantu, atliepiu kitų poreikius, emocijas. Pasakau, paaiškinu kitiems galimas netinkamo elgesio pasekmes, ieškau būdų ištaisyti netinkamą elgesį. Žaidžiu, klausausi grožinės literatūros kūrinių, įgyju patirties, kartu su suaugusiuoju kuriu taisykles, jas pažymiu simboliais, laikausi susitarimų, numatytos tvarkos.
Vaikų įsitraukimą, įgytos patirties raišką bei gilėjantį supratimą skatina: taikomi metodai ir būdai: žaidimai (pvz., režisūriniai, naratyviniai, vaidmeniniai, imitaciniai, improvizaciniai, komandiniai, judrūs, sportiniai, laisvieji, su taisyklėmis ir kt.); įsiterpimo į vaikų žaidimą būdai, nesugriaunantys autentiško vaikų žaidimo (pvz., mokymosi vienas iš kito skatinimas; jungtinis dėmesys; parama, sprendžiant problemas; ugdantysis dalyvavimas ir kt.); knygų skaitymas (vartymas), skaitomų tekstų klausymasis; praktinės užduotys; patirtinė veikla (pvz., tyrinėjimas, eksperimentavimas, stebėjimas); piešimas; mąstymo žemėlapių braižymas; pokalbiai, diskusijos; jungtinės veiklos, jungtinio dalyvavimo su vaikais būdai (pvz., „mąstymas kartu“, visų darbų darymas kartu su vaiku, projektai); refleksijos ir savirefleksijos skatinimo būdai; veiklų veiksmingumą pastiprinantys būdai (pvz., personalizuotas, savivaldus, dialogiškas, judrus, ugdymasis reflektuojant, modeliuojant ir kt.); pedagogo vaidmuo, taikomos strategijos: mokytojas įkvepia vaiką veikti savo pavyzdžiu; kuria provokuojančią, žaismingą, palankią ugdymo(si) aplinką; skatina laikytis susitarimų, taisyklių; sudaro galimybes pačiam vaikui pasirinkti būdą žaisti ir veikti; motyvuoja kalbindamas, žaidindamas įvairiais daiktais; inicijuoja veiklas; modeliuoja įvairias situacijas, kurios skatina kurti istorijas, pasakojimus, kuriančius socialinį kontekstą; kelia atvirus klausimus, plėtoja ugdančiuosius dialogus; stebi vaikų emocinį atsaką į ugdomąją veiklą; atsižvelgia į vaikų emocijas organizuojant tolesnį ugdymą; padeda vaikams įgyti įvairių įgūdžių, teikia pagalbą, kai to reikia ir skatina savarankiškumą; stiprina emocinį mokytojo ir vaiko ryšį; ugdymo(si) kontekstais siekiama palaikyti kasdieninių veiklų žaislingumą, provokuojant atradimus. Dažniausiai kuriami universalaus dizaino mokymuisi, žaismės, kalbų įvairovės, judraus patirtinio ugdymosi, tyrinėjimo ir gilaus mokymosi kontekstai.		

„AŠ IR BENDRUOMENĖ“

Ugdymo(si) srities paskirtis yra plėtoti vaikų savivoką ir savigarbą, emocijų suvokimą ir raišką, savireguliaciją ir kontrolę, santykius su suaugusiais ir vaikais, socialinę ir kultūrinę supratingumą. Ugdymo(si) veiklos skatina plėtoti tyrinėjimo, problemų sprendimo, kūrybiškumo, žaidimo ir mokėjimo mokytis gebėjimus. Šią ugdymo(si) sritį sudaro pasiekimų sritys: **savivoka ir savigarba, emocijų suvokimas ir raiška, santykiai su suaugusiais ir bendraamžiais**. Ugdomas **sėkmingai besimokantis, pasitikintis, jautrus socialinei ir kultūrinei įvairovei, vaikas**. Ugdymo(si) veiklos skatina plėtoti tyrinėjimo, problemų sprendimo, kūrybiškumo, žaidimo ir mokėjimo mokytis gebėjimus.

Pasiekimų sritys	1. Ugdymo gairės vaikams iki 3 m. siekiant 3 žingsnio pasiekimų. 2. Ugdymo gairės vaikams iki 4-6 m., siekiant 5/6 žingsnio pasiekimų	Ugdymo(si) gairės iš vaiko perspektyvos
EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA Vertybinė nuostata – domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais. Esminis gebėjimas atpažįsta, atliepia, įvardija, aptaria savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose ramiose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus. Pasiekimų srities dėmenys: savo jausmų raiška, suvokimas ir pavadinimas; kitų žmonių jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos; savo ir kitų žmonių jausmų apmąstymas. (Plačiau žr. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas“, p. 4-5)	Amžius (≤ 3 m.) Pradeda atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų ir jausmų raiškos būdus, pradeda vartoti emocijų pavadinimus. Domisi kito vaiko ar suaugusiojo emocijų ir jausmų raiška, į jas skirtingai reaguoja. Amžius (4-6 m.) Apibūdina savo emocijas ir jausmus, skirtingus jų raiškos būdus, pakomentuoja sukėlusias situacijas bei priežastis. Gana tiksliai iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato ir pasako, kaip jaučiasi kitas; pastebi nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. Pradeda kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi ir išreiškia jausmus, kokie emocijų ir jausmų raiškos būdai yra tinkami, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.	Mimika, gestais, judesiais reiškiu savo emocijas, jausmus. Pavadinu žodžiu emocijas „piktas, liūdnas, linksmas“. Nusiraminu, atsiskiriu nuo artimųjų, einu į grupę, susirandu veiklos. Stebiu suaugusiojo veido išraišką, klausausi žodžių, balso intonacijos, reaguju. Žaidžiu, dalyvauju pokalbiuose, diskusijose, išreiškiu savo jausmus, emocijas visiems priimtinais būdais. Įsitraukiu, atpažįstu, žaismingai įvardinu kito nuotaiką įvairios veiklos metu. Žaidžiu emocijų žaidimus, atpažįstu kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus, įvardiju. Suprantu, žaidžiu vaidmenų, naratyvinius žaidimus, tyrinėju, pažymiu, kaip jaučiuosi, ką patiriu, išreiškiu, įvardiju savo ir kitų emocijas, jas sukėlusias priežastis. Pastebiu liūdinčią vaiką, paguodžiu, apkabinu, nuraminu.
SAVIVOKA IR SAVIGARBA Vertybinė nuostata – pasitiki savimi ir savo gebėjimais, gerbia save ir kitus. Esminis gebėjimas – pažįsta savo kūną, pasako, kad yra berniukas (mergaitė),	Amžius (≤ 3 m.) Eksperimentuoja kūno judesiais ir pojūčiais, pavadina 5–6 kūno dalis, parodo ar pasako, kiek jam metų. Pasako savo vardą ir kas jis yra – berniukas ar mergaitė. Apie save kalba pirmuoju	Veiklų, ritualų, žaidimų metu tyrinėju, žiūrinėju, pavadinu 5-6 kūno ir veido dalis, aiškinuosi, kam jos reikalingos. Mėgdžioju suaugusiojo rodomus judesius, tikiuosi ir džiaugiuosi suaugusiojo palaikymu. Įvardinu „berniukas, mergaitė“, reaguju į

supranta savo augimą ir gebėjimų tobulėjimą, prisistato kitam, komentuoja, kuo domisi, kas patinka (nepatinka), supranta ir gina savo bei kitų teises būti ir žaisti kartu, priskiria save savo šeimai, grupei, įstaigos bendruomenei, žino savo tautybę, tėvynę. Pasiekimų srities dėmenys: savo kūno pažinimas; asmeninio tapatumo jausmas ir teigiamas savęs vertinimas; bendrytės su šeima ir grupe jausmas; kalbinio, tautinio ir pilietinio tapatumo jausmas. <i>(Plačiau žr. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdomosi pasiekimų aprašas“, p. 6-8)</i>	asmeniu, pasako, ką daro, ką turi. Siekia savarankiškumo: „aš pats“. Patogiai jaučiasi įprastoje grupės aplinkoje. Domisi kitų vaikų veiklomis. Teigiamai reaguoja į kita kalba kalbančius ar grupėje apsilankančius svečius. Amžius (4-6 m.) Išbando naujus būdus tyrinėti savo kūno augimą. Dalinasi išvalgomis apie kūno sistemų veiklos išorinius ženklus. Teigiamai vertina savo savybes ir gebėjimus, tyrinėja galimus socialinius vaidmenis. Dalyvauja šeimos, bendruomenės veiklose. Prisideda prie priimamų sprendimų. Pasako savo tautybę, šalį, kurioje gyvena, žino savo namų adresą. Tyrinėja savo šalies, kitų šalių simbolius, kalbą ir kt., pasako keletą panašumų ir skirtumų.	savo vardą, pasakau savo vardą, pirštais parodau, kiek metų, pasakau ką darau, ką turiu. Domiuosi, klausausi kita kalba kalbančių vaikų, suaugusiųjų, bendrauju mimika, gestais, judesiais. Džiaugiuosi svečiais grupėje. Žaidžiu bendravimo žaidimus, pasakoju apie save, apibūdinu savo išvaizdą, pastebiu panašumus, skirtumus nuo kitų. Tyrinėju save, kartoju ir įsimenu savo vardą, pavardę, kitų vaikų vardus. Žiūrinėju, įvardiju žmogaus kūno dalis. Domiuosi, kaupu patirtį, kas yra kūno viduje, tyrinėju savo augimą. Kalbu apie savo šeimą, grupę, pasakoju apie šeimos, grupės, bendruomenės gyvenimą. Pasakau asmeninę informaciją apie save. Bendrauju su kitų tautybių žmonėmis. Domiuosi apie kitas tautas. Išgyvenu sėkmės jausmą.
SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS IR BENDRAAMŽIAIS Vertybinė nuostata – nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais ir bendraamžiais. Esminis gebėjimas – pasitiki mokytojais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai dalinasi savo mintimis, žino, kaip elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais. Geranoriškai elgiasi su bendraamžiais, natūraliai priima kitų skirtumus, draugauja bent su vienu vaiku, supranta	Amžius (≤ 3 m.) Drąsiai išbando ką nors nauja, stebi nepažįstamus žmones, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Ieško bendraamžių draugijos. Siekia veikti savarankiškai, tikisi palaikymo. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius. Trumpam įsitraukia į bendrą žaidimą, dalinasi žaislais. Pradedą suprasti, kuris daiktas yra jo, kuris – kito, o kuriuo naudojama bendrai. Amžius (4-6 m.) Stengiasi geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su pažįstamais ir nepažįstamais suaugusiaisiais bei vaikais. Palaiko ilgalaikę	Pasitikiu manimi besirūpinančiu suaugusiuoju, stebiu kitus, taip pat ir nepažįstamus žmones, žaidžiu, inicijuojau kasdienės veiklas, mėgdžioju, ieškau bendraamžių draugijos. Noriu, tikiuosi, džiaugiuosi manimi besirūpinančiu suaugusiojo įvertinimu, palaikymu, dėmesiu. Įsitraukiu, žaidžiu, mėgdžioju, bendrauju mimika, judesiais, kalbuosi su kitu vaiku, veikiu savarankiškai. Lengvai atsiskiriu nuo tėvų, kalbuosi su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia yra mokytojas, žaidžiu, dalinuosi žaislais. Veikiu savarankiškai, pakviečiu draugus, pasitikiu savimi, mokytojais. Tyrinėju, domiuosi,

savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems. Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas užmegzti ir palaikyti geranoriškus, pagarbius santykius su suaugusiais ir kitais vaikais; gebėjimas bendrauti, mokymasis bendradarbiauti; gebėjimas atpažinti ir pripažinti savo ir kitų panašumus bei skirtumus; gebėjimas prisidėti prie grupės gerovės kūrimo. <i>(Plačiau žr. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas“, p. 8-10)</i>	draugystę mažiausiai su vienu vaiku. Supranta, koks elgesys yra priimtinas ar nepriimtinas kitiems ir kodėl. Rodo iniciatyvą susikalbėti ir bendradarbiauti su kitais. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo ar kito vaiko nuomonę. Pradedą tarpininkauti kitiems vaikams, jiems sprendžiant tarpusavio nesutarimus. Domisi socialiniais ir kultūriniais skirtumais tarp vaikų, jų šeimų ir natūraliai juos priima. Parodo supratimą ir pagarbą kitokiai išvaizdai, kitokiam požiūriui, kitai kultūrai. Supranta, kad gyvendamas grupėje turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Suvokia savo veiksmų akivaizdžias pasekmes sau, kitiems ir visai grupei.	iniciujuoju pokalbius, bendrauju su suaugusiais, vaikais, palaukiu savo eilės, draugauju bent su vienu grupės vaiku. Tyrinėju, atrandu kultūrinius skirtumus tarp grupę lankančių vaikų ir jų šeimų. Tolerantiškai priimu, natūraliai bendrauju, suprantu, parodau pagarbą kitų kultūrų žmonėms. Suprantu, ieškau kompromisų, susitariu grupėje su kitais dėl visiems priimtino elgesio, diskutuoju, koks elgesys yra geras, blogas, elgiuosi atsakingai, išklaušau kitų nuomonę, suvoku savo veiksmų pasekmes. Dalyvauju, plėtoju patirtį projektuose, renginiuose, šventėse.
Vaikų įsitraukimą, įgytos patirties raišką bei gilėjantį supratimą skatina: taikomi metodai ir būdai: emocijų stebėjimas, tyrinėjimas, personalizuoti vaikų nusiramino būdai; atvejo ar svarbaus įvykio aptarimas; bendri žaidimai ir žaidimai grupėse (<i>pvz., savireguliacijos, socialiniai, naratyviniai, vaidmeniniai, imitaciniai, improvizaciniai, komandiniai, judrūs ir kt.</i>); socialinių dialogų kūrimas; patyriminės ir eksperimentinės veiklos; įsiterpimo į vaikų žaidimą būdai, nesugriaunantys autentiško vaikų žaidimo (<i>pvz., mokymosi vienas iš kito skatinimas; jungtinis dėmesys; parama, sprendžiant problemas; ugdantysis dalyvavimas ir kt.</i>); terapinių pasakų skaitymas, aktyvus klausymas; praktinės užduotys; savo kūno galių tyrinėjimas; piešimas, mąstymo žemėlapių braižymas; pokalbiai, diskusijos; jungtinės veiklos (<i>pvz., „mąstymas kartu“, visų darbų darymas kartu su vaiku, projektai</i>); refleksijos ir savirefleksijos skatinimo būdai; pažintinės išvykos, renginiai; veiklų veiksmingumą patiprinantys būdai (<i>pvz., personalizuotas, savivaldus, dialogiškas, judrus, ugdymasis reflektuojant, modeliujant ir kt.</i>); pedagogo vaidmuo, taikomos strategijos: mokytojas rodo pavyzdį, kaip tinkamai reikšti emocijas; palaiko jautrius ir pastovius emocinius ryšius su vaiku; veikia kaip elgesio modelis vaikui ir teikia jam aktualų turinį bei veiklas, padedančias pažinti ir suprasti save bei savo vietą tarp kitų; sudaro sąlygas vaikui savarankiškai įgyvendinti savo sumanymus, inicijuoti bendrus žaidimus ir veiklas, empatiškai reaguoti į kitų poreikius ir kurti prasmingas sąveikas; kartu su vaiku žaidžia, priima jo idėjas, padeda jas plėtoti; kelia atvirus klausimus, skatinančius tyrinėti, mąstyti, kurti, įveikti iššūkius, reflektuoti; plėtoja ugdančiuosius dialogus su vaiku; stiprina lėtąjį ugdymą(si) (<i>pvz., kasdienės rutinos veiklos</i>); ugdymo(si) kontekstais siekiama kurti dinamišką, įtraukiantį ir kūrybišką ugdymo(si) procesą. Dažniausiai kuriami žaismės, universalaus dizaino mokymuisi, kalbų įvairovės, kultūrinių dialogų, tyrinėjimo ir gilaus mokymosi, realių ir virtualių aplinkų kontekstai.		

„AŠ KALBŲ PASAULYJE“

Ugdymo(si) srities paskirtis yra plėtoti kalbų supratimą, kalbinę raišką, skaitmeninį sumanumą, meninę raišką, aplinkos pažinimą. Ugdymo(si) veiklos skatina ugdytis tyrinėjimo, problemų sprendimo, kūrybiškumo, mokėjimo mokytis, emocijų suvokimo ir raiškos, žaidimo gebėjimus. Šią ugdymo(si) sritį sudaro pasiekimų sritys: kalbų supratimas ir kalbinė raiška. Ugdomas sėkmingai besimokantis ir komunikabilus, vaikas. Ugdymo(si) veiklos skatina ugdytis tyrinėjimo, problemų sprendimo, kūrybiškumo, mokėjimo mokytis, emocijų suvokimo ir raiškos, žaidimo gebėjimus.

Pasiekimų sritys	1. Ugdymo gairės vaikams iki 3 m. siekiant 3 žingsnio pasiekimų. 2. Ugdymo gairės vaikams iki 4-6 m., siekiant 5/6 žingsnio pasiekimų	Ugdymo(si) gairės iš vaiko perspektyvos
KALBŲ SUPRATIMAS Vertybinė nuostata – domisi žodiniais ir nežodiniais komunikavimo būdais, yra nusiteikęs išklausti ir suprasti kitą. Esminis gebėjimas – klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, įvairiomis formomis, būdais ir priemonėmis perteikiamas prasmės, amžių atitinkančius įvairaus pobūdžio tekstus. Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas klausytis ir suprasti kitų kalbėjimą, reaguoti į nežodinę raišką; gebėjimas suprasti įvairiomis formomis (simboline, garsine, grafine, vaizdine, žodine) perteikiamas prasmės; domėjimasis tekstu, raidėmis ir simboliais; gebėjimas suprasti amžių atitinkančius meninius ir informacinius tekstus. <i>(Plačiau žr. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas“, p. 15-16)</i>	Amžius (≤ 3 m.) Trumpam susikaupia klausydamas suaugusiojo ar kitų vaikų; supranta ir reaguoja į dažnai vartojamus veiksmų ir ypatybių pavadinimus, 3–4 žodžių sakinius, klausimus, mokosi naujų žodžių. Reaguoja į išgirstus ritmo darinius, supranta kūno kalbą, ženklų prasmę. Skiria paveikslėlius nuo teksto, klausia, kas parašyta. Stengiasi išklausti trumpus tekstus, pasako keletą žodžių. Amžius (4-6 m.) Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų; supranta pajuokavimus. pradeda suprasti kai kurių žodžių perkeltinę reikšmę; supranta keletą vartojamų kitos kalbos žodžių. Suaugusiojo skaitomą tekstą knygoje seka akimis, supranta, kad garsai ir raidės sudaro žodį, atpažįsta nuo kelių iki keliolikos abėcėlės raidžių. Domisi įvairiais rašytiniais tekstais, iš iliustracijų ir vieno kito atpažįstamo žodžio supranta jų siužetą; supranta sudėtingesnių tekstų turinį, numato, kas tekste galėtų įvykti toliau.	Dalyvauju žaidybinėse situacijose, bendrauju su suaugusiuoju, mėgdžioju kalbą, elgesį, veiksmus. Dalyvauju pokalbiuose, suprantu, kartoju naujus žodžius, kalbu dviem, keturių žodžių sakiniais, atsakau į klausimus, pats klausiu, kalbu savo kalba. Domiuosi knygomis, klausausi skaitomų kūrinių, tyrinėju paveikslėlius, pavadinu, ką matau, deklamuju eilėraštukus, dainuoju, žaidžiu žaidimus. Žaidžiu, bendrauju, susirandu žaidimo draugą, kalbuosi, diskutuoju, išklausau, paklausiu jei ko nesuprantu, atpažįstu, suprantu kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus, džiaugiuosi. Klausausi įvairiai atliekamų, įvairaus stiliaus ir turinio tekstų, suprantu, pasakau kūrinio nuotaiką, teksto turinį, apibūdinu kalbos vaizdingumą. Įsitraukiu, klausinėju, aiškinuosi, pajuokavimų, erzinimų, humoro prasmę. Pats kuriu, pasakoju išgalvotas istorijas, įvykius.
KALBINĖ RAIŠKA	Amžius (≤ 3 m.)	Įsitraukiu į mokytojo siūlomas veiklas, dalyvauju pokalbiuose, žaidžiu, stebiu, bendrauju, džiaugiuosi

Vertybinių nuostatų – nusiteikęs kalba ir kitomis komunikavimo priemonėmis bendrauti su kitais, išreikšti savo patirtį, jausmus, mintis ir emocijas. Esminis gebėjimas – naudodamas žodines ir nežodines raiškos priemones, dalinasi savo patirtimi, jausmais, mintimis, įsitraukia į pokalbį ir jį plėtoja, pasakoja, atpasakoja ir kuria paprastas istorijas, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, parašo savo vardą. Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas išreikšti patirtį, jausmus ir mintis, įsitraukti ir plėtoti pokalbį; gebėjimas pasakoti, atpasakoti, apibūdinti, kurti, aiškinti taikant nežodines ir žodines raiškos priemones; gebėjimas komunikuoti paprastomis rašytinės raiškos formomis. <i>(Plačiau žr. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas“, p. 17-18)</i>	2–3 žodžių vientisiniais sakiniais kalba ir klausinėja apie tai, ką mato ir girdi; inicijuoja pokalbius, atsako į paprastus klausimus; vartoja kelias mandagumo frazes; taisyklingai vartoja kai kurias gramatines formas. Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus eiliuotų tekstų fragmentus; išskiria didžiausią įspūdį palikusius epizodus, veikėjus, jų veiklas. Stebi ir mėgdžioja rašančius suaugusiuosius. Amžius (4-6 m.) Išsako savo patirtį, norus, diskutuoja; vartoja mandagumo ir vaizdingus žodžius; klausinėja apie tai, ką išgirdo, sprendžia problemas; tinkamai pradeda, plėtoja, keičia ir baigia pokalbį; bando komunikuoti su kitakalbiais. Pasakoja istorijas pagal paveikslėlių seką, atpasakoja istorijas, pritaiko girdėtų siužetų fragmentus žaidimų scenarijuose. Kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, spausdintinėmis raidėmis rašo savo vardą, kelis žodžius.	suaugusiojo šypsena, apkabinimu, žodžiais, mimika, gestais išreiškiu savo norus, jausmus. Kalbu, klausausi suaugusiojo, klausinėju, pakartoju garsus, skiemenis, žodžius, nesudėtingas frazes, pasakau „ačiū“, „prašau“, pavadinu savo veiksmus, kalbėdamas fantazuuju. Kalbu, klausausi, klausinėju, išklausau grupės draugų, suaugusiojo. Fantazuuju, apibūdinu, reiškiu emocijas. Moka taisyklingai tarti garsus, žodžius. Deklamuoju eilėraščius, kuriu pasakojimus, fantazuuju. Parodau savo mėgstamas knygas, imituoju veikėjus. Dalinuosi įspūdziais. Dalinuosi savo patirtimi, reiškiu nuomonę, kalbu apie problemų sprendimą. Pradedu, palaikau ir baigiu pokalbį. Kalbu mandagiai. Kuriu naujus žodžius, fantazuuju, žaidžiu kalba, domiuosi kitų kalbų žodžiais, atkartuoju. Reflektuoju, išreiškiu patirtį.
Vaikų įsitraukimą, įgytos patirties raišką bei gilėjantį supratimą skatina: taikomi metodai ir būdai: žaidimai (pvz., <i>sensoriniai, vaizduotę skatinantys, žodžių atitikmenų, kalbos struktūrų, kūrybiniai, tiriamieji, funkciniai, judesius lavinantys, naratyviniai, siužetiniai</i>); pasakojimų kūrimas; pasakų inscenizavimas; aplinkos garsų, garso įrašų, gyvo kalbėjimo klausymas; lėtas skaitymas; pokalbiai, diskusijos; ženklų, simbolių kopijavimas; jungtinio dalyvavimo su vaikais būdai: „mąstymas kartu“, projektinės veiklos; įsiterpimo į vaikų žaidimą būdai, nesugriaunantys autentiško vaikų žaidimo (pvz., <i>mokymosi vienas iš kito skatinimas; jungtinis dėmesys; parama, sprendžiant problemas; ugdantysis dalyvavimas ir kt.</i>); edukacinės veiklos bibliotekoje; mąstymo gebėjimų skatinimo metodai (pvz., <i>lyginti, klasifikuoti, sisteminti, taikant mąstymo žemėlapius</i>), anglų kalbos ugdymo programoje (priedas Nr. 1) numatyti būdai ir metodai; refleksijos ir savirefleksijos skatinimo būdai; veiklų veiksmingumą patiprinantys būdai (pvz., <i>personalizuotas, savivaldus, dialogiškas, judrus, ugdymasis reflektuojant, modeliuojant ir kt.</i>); pedagogo vaidmuo, taikomos strategijos: mokytojas užtikrina visuminį ir patirtinį ugdymą; yra aktyvus stebėtojas ir dalyvis, padedantis vaikui atrasti skirtingas kalbines raiškos formas; sudaro palankią aplinką vaikų bendravimui; organizuoja įvairias kalbines ir žaidybines situacijas; sudaro palankias sąlygas kūrybiams dialogams, kurių metu ugdoma vaizduotė, skatinamas spontaniškas kalbėjimas; ugdo kalbų		

įvairovės suvokimą ir formuoja kalbinę tapatybę; moko atpažinti skirtingas kalbas; skatina dvikalbystę ir daugiakalbystę grupėje; esant poreikiui veiksmingai taiko pastoliavimą, personalizuotą ugdymą; gyvai skaito vaikams, inicijuoja ir palaiko socialinius dialogus, užduoda atvirus klausimus, taisyklingai vartoja kalbą ir savo pavyzdžiu ugdo kalbinius vaikų įgūdžius; kuria aplinką, kurioje vaikai susipažįsta su skirtingomis kalbomis ir komunikacijos būdais, mokosi suprasti ir vartoti naujus žodžius bei frazes; **ugdymo(si) kontekstais siekiama** sukurti aplinką, kurioje vaikai gali efektyviai ugdyti savo kalbinius gebėjimus, plėsti žinias ir lavinti kritinį mąstymą bei kūrybiškumą. Dažniausiai kuriami universalaus dizaino mokymuisi, žaismės, kultūrinių dialogų, kalbų įvairovės ir realių bei virtualių aplinkų kontekstai.

„TYRINĖJU IR PAŽĪSTU APLINKĄ“

*Ugdymo(si) srities paskirtis yra plėtoti daiktinės ir gamtinės aplinkos pažinimą, matematinį mąstymą, skaitmeninį sumanumą, kalbų supratimą, tyrinėjimą, problemų sprendimą, mokėjimą mokytis. Ugdymo(si) veiklos skatina žaidimo, kūrybiškumo, emocijų suvokimo ir raiškos gebėjimus. Šią ugdymo(si) sritį sudaro pasiekimų sritys: **aplinkos pažinimas, mokėjimas mokytis, tyrinėjimas, skaitmeninis sumanumas, matematinis mąstymas ir problemų sprendimas**. Ugdomas **sėkmingai besimokantis, lanksčiai mąstantis vaikas**. Ugdymo(si) veiklos skatina ugdytis žaidimo, kūrybiškumo, emocijų suvokimo ir raiškos gebėjimus.*

Pasiekimų sritys	1. Ugdymo gairės vaikams iki 3 m. siekiant 3 žingsnio pasiekimų. 2. Ugdymo gairės vaikams iki 4-6 m., siekiant 5/6 žingsnio pasiekimų	Ugdymo(si) gairės iš vaiko perspektyvos
APLINKOS PAŽINIMAS Vertybinė nuostata – nori pažinti ir suprasti aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors naujo. Esminis gebėjimas – pažįsta jam suprantamus socialinius, kultūrinius ir gamtos objektus bei reiškinius, juos įvardija ir apibūdina, žinojimą pritaikydamas žaidimuose ir kitose veiklose. Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas pažinti socialinę ir kultūrinę aplinką; gebėjimas pažinti gamtinę aplinką; pagarbus santykis su gyvybe ir aplinka.	Amžius (≤ 3 m.) Atpažįsta ir reaguoja į netolimoje praeityje vykusius šeimos ar grupės įvykius. Parodo, kad žino paros dalių seką ir jaučia veiklų trukmę. Pažįsta daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų, gyvūnų, pradeda vartoti tikslus jų pavadinimus. Atpažįsta rečiau pasitaikančius gamtos reiškinius. Renkasi būti patinkančioje aplinkoje, džiaugiasi ten esančiais objektais. Amžius (4-6 m.) Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Papasakoja apie tradicines šventes. Skiria, trumpai papasakoja apie kai kurias profesijas. Samprotauja apie tai, kaip žmonės gyvena seniau. Vartoja	Teigiamai vertinu save ir kitus, pasakau kaip jaučiuosi, išreiškiu mimika, gestais, veiksmu, judesiu, žaidimuose. Ginu save, savo teises. Žaidžiu, tyrinėju, atrandu, pažįstu artimiausios aplinkos daiktus, reiškinius, kartu su mokytoju aptariu iš kokių medžiagų pagaminti daiktai. Seku mokytojo pavyzdžiu, mėgdžioju, pakartoju paros dalis. Vartau knygas, žaidžiu dėlionių žaidimus. Pavadinu, kai kuriuos vaisius, daržoves. Kūrybiškai veikiu, projektuojau. Įvardinu paros dalis, žaidžiu, veikiu, eksperimentuoju, tyrinėju, susikuriu savo dienos veikimo planą. Klausinėju apie gamtą, stebiu, analizuoju, eksperimentuoju. Žinau sąvokas „daržovės“, „vaisiai“, „uogos“, „grybai“. Dalyvauju

<i>(Plačiau žr. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas“, p. 10-11)</i>	savaitės dienų pavadinimus, žodžius praeičiai, dabarčiai, ateičiai apibūdinti. Išvelgia gyvūnų ir augalų panašumus ir skirtumus, pagal kuriuos juos grupuoja. Dalinasi savo žiniomis apie gyvūnus, augalus, grybus. Pradedą suprasti dangaus kūnų ryšius.	patirtinėse išvykose. Domiuosi, vartau knygas. Stebiu, tyrinėju negyvosios gamtos objektus ir reiškinius, žymiu orą kalendoriuje. Pasakoju apie šeimos narių profesijas. Domiuosi, samprotauju, kaip žmonės gyvena seniau. Dalyvauju projektuose. Kaupiu patirtį, dalinuosi su kitais.
MATEMATINIS MĄSTYMAS Vertybinė nuostata – nusiteikęs pažinti pasaulį jam suprantamais matematiniais būdais. Esminis gebėjimas – atranda skaičių ir figūrų pasaulį, plėtoja supratimą ir kalbą apie skaičiavimo ir matavimo būdus, jų taikymą aplinkai pažinti, problemoms spręsti, geba išreikšti pastebėjimus apie objektų kiekį, formą, dydį, seką, vietą ir judėjimo kryptį. Pasiekimų srities dėmenys: skaičiaus pajauta, samprotavimai apie kiekį ir duomenis; mato pajauta ir išmatuojamų dydžių palyginimas; geometrinių modelių pažinimas; vietos ir krypties apibūdinimas, sekų tyrinėjimas. <i>(Plačiau žr. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas“, p. 12-13)</i>	Amžius (≤ 3 m.) Nuosekliai įvardija skaičius 1, 2, 3, atpažįsta ir susieja įvairias „matomų skaičių“ išraiškas, paduoda tiek daiktų, kiek prašoma. Supranta, ką reiškia būti pirmam, antram. Surikiuoja kelių objektų rinkinį pagal ilgumą ar stambumą į vieną eilę. Atrenka kelis daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Kopijuoja dviejų elementų seką (vaizdines, garsines, judesio). Amžius (4-6 m.) Nuosekliai įvardija skaičius nuo 0 iki 10, juos parašo skaitmenimis. Paduoda tikslų daiktų skaičių, kai jų yra daugiau nei 5; pasako, kiek jų yra daugiau už 5 ir kelių trūksta iki 10. Atlieka sudėties ir atimties veiksmus 7-ių ribose. Žymi, skaičiuoja, vaizduoja duomenis, naudojami grafiniais jų vaizdais. Palygina 2-3 mažai besiskiriančius išmatuojamus dydžius, randa žodžių nedideliu jų skirtumui apibūdinti. Vartoja bent penkis dvimačių ir trimačių figūrų pavadinimus. Žinomas figūras pavadina taisyklingai. Nukopijuoja, pratęsia, sukuria seką iš dviejų pasikartojančių elementų.	Veikiu, žaidžiu, tyrinėju, domiuosi, aiškinuosi. Stebiu aplinką, atrandu, džiaugiuosi. Žaidžiu žaidimus su skirtingų spalvų, dydžių, formų daiktais. Įsimenu, įvardiju patinkančio žaislo spalvą, dydį, formą. Įvardiju skaičius 1,2,3, naudoju rankų pirštus, parodau, klausau, suprantu, paduodu tiek daiktų, kiek prašoma. Žaidžiu, dėlioju, suprantu, naudoju žodžius „pilnas“, „tuščias“, „ilgas“, „trumpas“ ir kt. Veikiu kartu su kitais vaikais. Tyrinėju, veikiu, žaidžiu su aplinkoje esančiais žaislais, priemonėmis, mokausi, nuosekliai skaičiuoju iki 10, atpažįstu, įvardinu skaitmenis. Veikiu kūrybiškai, konstruoju, kuriu. Įsitraukiu į įvairias eksperimentines, su matavimais susijusias veiklas. Piešiu veiklos planą, panaudoju 2-3 matomus daiktus. Nuosekliai įvardiju skaičius nuo 0 iki 10. Žymiu, skaičiuoju, vaizduoju duomenis, sprendžiu problemas. Statau, lyginu įvairius statinius. Žaidžiu rūšiavimo, stebėjimo, lyginimo žaidimus, apibūdinu nedidelius skirtumus. Tyrinėju, eksperimentuoju, atrandu, kad figūromis ir objektais galima manipuliuoti. Išmoku, taisyklingai pavadinu figūras, jas atpažįstu aplinkoje.
SKAITMENINIS SUMANUMAS Vertybinė nuostata – nusiteikęs pažinti, išbandyti ir saugiai naudoti	Amžius (≤ 3 m.) Žaidžia įvairiais išmaniaisiais žaislais be ekranų, naudodamas jų paleidimo ir veikimo funkcijas.	Tyrinėju, domiuosi, stebiu, žaidžiu su išmaniaisiais žaislais, daiktais be ekranų, ieškau, surandu, įjungiu paleidimo mygtuką, klausausi, stebiu judėjimą,

aplinkoje esančias skaitmenines technologijas. Esminis gebėjimas – geba pažinti ir naudoti lengvai valdomas skaitmenines priemones, kurti elementarų skaitmeninį turinį, sudaryti kelių vienas po kito einančių veiksmų programas. Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas tikslingai naudoti skaitmenines priemones; elementaraus skaitmeninio turinio kūrimas; veiksmų sekų naudojimas problemoms spręsti; saugus naudojimasis išmaniaisiais įrenginiais. <i>(Plačiau žr. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas“, p. 13-14)</i>	Žodžiais, veiksmais parodo veiklų atlikimo eiliškumą, atlieka sakomas komandas. Pradeda laikytis daiktų saugaus naudojimo taisyklių. Amžius (4-6 m.) Mokytojo prižiūrimas pasirenka ir naudoja pagal amžių tinkamas interneto svetaines, programėles, kad galėtų atlikti projektines veiklas, kūrybines užduotis. Įgyvendindamas kūrybinius sumanymus, derina bent dvi mokytojo pasiūlytas skaitmenines priemones, skirtingus turinio tipus. Domisi kitų, dalinasi savo sukurtu skaitmeniniu turiniu. Programavimo aplinkose kuria, vykdo paprastas komandų sekas. Pradedą suprasti, kaip valdomi robotai, išbandydamas sudarytą paprastą programą atpažįsta ir taiso klaidas. Supranta pagrindines skaitmeninio turinio saugaus dalinimosi taisykles.	džiaugiuosi, valdau žaislo judėjimą. Mokytojo padedamas pradedu laikytis išmaniųjų žaislų, daiktų saugaus naudojimo taisyklių. Veikiu skaitmeninių technologijų sukurtoje erdvėje, bendrauju, žaidžiu, tyrinėju, naudoju sąvokas: „planšetinis kompiuteris, pelė, išmanusis telefonas, skaitmeninis fotoaparatas“ ir kt. Vaizdais pasakoju tikras ir fantastines istorijas, įvykius, susipažįstu su vaikams skirtomis programavimo aplinkomis. Pasirenku žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus, paaiškinu, kodėl pasirinkau. Eksperimentuoju su garso įrašymo ir paleidimo galimybėmis. Džiaugiuosi mokytojo parama ir pavyzdžiu, mokantis naudotis skaitmeninėmis technologijomis, sužinau, suprantu pagrindines skaitmeninio turinio saugaus naudojimosi taisykles.
TYRINĖJIMAS Vertybinė nuostata – domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando ir samprotauja. Esminis gebėjimas – aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, eksperimentavimą, klausinėjimą), samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė. Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas kelti klausimus, spėlioti, numatyti; gebėjimas taikyti įvairius tyrinėjimo būdus ir priemones;	Amžius (≤ 3 m.) Smalsauja, stebi, atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis; bando aiškintis, kas tai yra, kaip tai veikia. Fantazuoja ir eksperimentuoja su gamtine medžiaga, formomis, dydžiais, kiekiais, spalvomis; tyrinėdamas atranda naujus veikimo būdus. Pamėgdžiodamas suaugusįjį ilgesnį laiką įsitraukia į tyrinėjimo veiklas; džiaugiasi atradimu, rezultatą rodo kitiems. Amžius (4-6 m.) Domisi daiktų ir reiškinių savybėmis, tyrinėja. Lygina daiktus, medžiagas, augalus, gyvūnus, žmones, atsižvelgdamas į jų požymius, savybes;	Tyrinėju, domiuosi, žaidžiu su įvairiais žaislais, veikiu su įvairių formų daiktais natūraliai ar suaugusiojo sukurtose situacijose. Smalsauju, klausausi skaitomų kūrinių, žiūrinėju paveikslėlius, žaidžiu, sužinau, atsargiai elgiuosi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis. Žaidžiu, eksperimentuoju su gamtine medžiaga. Improvizuoju mimika, judesiu, garsais, intonacija. Tyrinėja viską, kas yra aplinkui, dėlioju tam tikra tvarka daiktus. Džiaugiuosi tyrinėjimo atradimu, rezultatą rodau kitiems. Žaidžiu, tyrinėju, domiuosi, keliu klausimus, kartu su mokytoju numatau tiriamosios veiklos eigą, susipažįstu, naudoju reikiamas priemones, įrankius. Eksperimentuoju, žaidžiu, veikiu su mažiau

gebėjimas apmąstyti, aptarti tyrinėjimo procesą ir atradimus. (Plačiau žr. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas“, p. 25-26)	objektus ir reiškinius tikslingai grupuoja; iš pasiūlytų įrankių, priemonių, medžiagų pasirenka reikiamas tyrinėjimui. Samprotauja apie tai, ką patyrė, sužinojo; remdamasis tyrinėjimo rezultatais kelia klausimus; siūlo idėjas.	žinomomis priemonėmis, medžiagomis. Vartau knygas, domiuosi daiktų ir reiškinių savybėmis, žaidžiu įvairius žaidimus apie aplinkas. tyrinėjau, lyginu, įvardinu išvalgas. Domiuosi savo augimu ir pasikeitimais.
MOKĖJIMAS MOKYTIS Vertybinė nuostata – noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko. Esminis gebėjimas – geba mokytis ir pradeda valdyti savo mokymosi veiklą, smalsauja, įsitraukia į savo sumanytas ir kitų pasiūlytas veiklas, aktyviai siekia tikslo, stebi, apmąsto ir koreguoja savo veiklos procesą bei rezultatus. Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas įsitraukti į dominančią veiklą; pastangos kryptingai veikti įgyvendinant ketinimą ar tikslą; gebėjimas stebėti savo ir bendro veikimo pažangą, koreguoti procesą; gebėjimas reflektuoti savo veiklos procesą ir rezultata. (Plačiau žr. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas“, p. 28-29)	Amžius (≤ 3 m.) Trumpam įsitraukia į sudominusią ar savo sumanytą veiklą. Pasirenka mėgstamą žaislą, meno kūrinį, stengiasi atlikti patinkančią pasirinktą veiklą. Atidžiai stebi, bando, aiškinasi, klausinėja, kaip kažkas veikia, vyksta. Džiaugiasi tuo, ką atliko ir ko išmoko veikdamas. Amžius (4-6 m.) Įsitraukia į naują, iššūkio reikalaujančią veiklą, drąsiai kalba apie tai, ką jau moka, ką norėtų sužinoti, ko išmokti. Numato veiksmų ir priemonių planą tikslui pasiekti. Priimdamas sprendimus ieško informacijos ir ją tikslingai atsirenka. Stebi savo veiklos procesą, jį koreguoja, išbandydamas įvairius veikimo būdus ir kylančias idėjas, kol pasiekia tikslą. Noriai dalinasi patirtimi apie veiklos procesą ir rezultata, pasako, ko ir kaip mokėsi, kas pavyko (nepavyko), ką dar norėtų išbandyti, ko išmokti.	Domiuosi aplinka, tyrinėjau, stebiu, liečiu, džiaugiuosi, reaguju į aplinkinių reakcijas, kartoju, išbandau, atlieku norimą, patikusią veiklą keletą kartų. Mokausi, įveikiu kliūtis. Kūrybiškai žaidžiu, veikiu, siūlau žaidimų ir veiklos idėjas, imuosi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebiu ir komentuoju padarinius. Pasakau, ką atlikau, ko išmokau. Įsitraukiu, pasakau, parodau, ką noriu veikti, išmokti. Imuosi iniciatyvos, žaidžiu kūrybinius žaidimus, įtraukiu kitus vaikus. Pasirenku reikalingas medžiagas, priemones veiklai įgyvendinti. Veikiu, tyrinėjau daiktus, medžiagas, jų savybes ir siekiu numatyto tikslo. Komentuoju, pasakoju, kas nutinka, kas gali atsitikti. Įsitraukiu į naują veiklą, spėju, bandau, klystu ir taisau klaidas, klausau, ką sako kiti, pasitikslinu. Drąsiai kalbu apie tai, ką jau moku, ką norėčiau sužinoti, mokausi iš kitų. Išsiaiškinu, kokios informacijos reikia, jos ieškau ir randu. Reflektuoju savo patirtį, pristatau kitiems.
PROBLEMŲ SPRENDIMAS Vertybinė nuostata- nusiteikęs priimti iššūkius ir spręsti problemas. Esminis gebėjimas – geba atpažinti ir įvardyti iššūkį, problemą, kliūtį, savarankiškai ir drauge su kitais ieško iššūkio įveikos, problemos sprendimo	Amžius (≤ 3 m.) Susidūręs su kliūtimi, žodžiais, mimika ir kūno kalba parodo suaugusiajam, su kokia problema susidūrė. Bando savarankiškai spręsti kasdienes problemas. Nepavykus stebi, kaip tai daro kiti ir išbando jų taikomus problemų sprendimo būdus	Veikiu, žaidžiu, įsitraukiu, susidomiu, atlieku dviejų nesudėtingų, man suprantamų veiksmų sekas, gestais, mimika parodau, jei kažkas vyksta ne taip. Kartoju daug kartų man smagią veiklą. Kartais patiriu nesėkmę, bandau atlikti dar kartą, prašau pagalbos. Mokausi, savarankiškai sprendžiu problemas, stebiu,

būdų, apsveria ir pasirenka tinkamus konkrečiai intuicijai, įvertina priimtų sprendimų pasekmes. Pasiekimų srities dėmenys: Gebėjimas atpažinti ir įvardinti problemą; Gebėjimas ieškoti problemos sprendimo būdų ir juos įgyvendinti; Gebėjimas stebėti ir atsižvelgti į priimto sprendimo pasekmes. <i>(Plačiau žr. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas“, p. 26-27)</i>	arba kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. Atsižvelgia į ankstesnę patirtį ir taisto, tobulina sprendimą. Amžius (4-6 m.) Atpažįsta ir natūraliai priima sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas, yra nusiteikęs jas savarankiškai ar drauge su kitais įveikti. Susidūręs su nauja problema, taiko turimas žinias ir patirtį, pradeda problemą vertinti iš skirtingų perspektyvų. Pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų, tariasi su kitais, siūlo ir priima pagalbą. Stebi, aptaria ir atsižvelgia į priimtų sprendimų pasekmes.	kaip tai daro kiti, taikau jų sprendimo būdus, džiaugiuosi, kai pavyksta. Įvardinu, pasakau, apibūdinu problemą su kuria susidūriau, veikiu, apmąstau, kodėl nepavyko, ką dar galima padaryti, išbandau kitus sprendimo būdus, ieškau priimtinių bendrų sprendimų su kitais. Domiuosi, kaip kas nors vyksta, veikia, atidžiai stebiu, bandau. Veikiu drauge su kitais, išbandau sprendimo alternatyvas, priimu pagalbą. Samprotauju, aptariu kas pavyko, nepavyko, ką galima daryti kitaip, atsižvelgiu į priimtų sprendimų pasekmes.
Vaikų įsitraukimą, įgytos patirties raišką bei gilėjančią supratimą skatina: taikomi metodai ir būdai: žaidimai (pvz., <i>sensomotoriniai tyrinėjimo, vaizduote paremti, didaktiniai</i>); patirtinio ugdymo būdai (pvz., <i>stebėjimas, tyrinėjimas, eksperimentavimas, kūrybinės dirbtuvės, dalijimasis patirtimi, schemų kūrimas</i>); ilgalaikiai arba trumpalaikiai tyrinėjimo projektai; išvykos, gamtos stebėjimas ir edukaciniai žygiai; pokalbiai, diskusijos; bendradarbiavimas su bendruomene – veiklos su įvairių sričių specialistais; konstravimas; veikimas įvairiomis priemonėmis ar medžiagomis; tikslingas IT taikymas; vaizduotės skatinimo būdai; pasakojimas, pokalbis, aiškinimas, hipotezių kėlimas ir jų patikrinimas; mąstymo gebėjimų skatinimo metodai (pvz., <i>lyginti, klasifikuoti, sisteminti, taikant mąstymo žemėlapius; reflektuoti savo veikimo ir mokymosi būdus; pajauti ir verbalizuoti kontrastą, variacijas, pastovumą; argumentuoti ir kt.</i>); veiklų veiksmingumą pastiprinantys būdai (pvz., <i>personalizuotas, savivaldus, dialogiškas, judrus, ugdymasis reflektuojant, modeliuojant ir kt.</i>); pedagogo vaidmuo, taikomos strategijos. Mokytojas užduoda atvirus, mąstymą skatinančius klausimus, kuria „provokacijas“, moko ilgalaikio stebėjimo pradmenų; kuria mokymosi aplinkas, kurios pažadina prigimtinį vaikų smalsumą gamtos (aplinkos) objektams; skatina vaikų domėjimąsi aplinkiniais ir sunkiai prieinamais objektais (pvz., <i>dangaus kūnai, kitų žemynų bei išnykę gyvūnai</i>); paremia vaikų iniciatyvas, parinkdamas jiems aktualų turinį ir veiklas; skatina smalsumą, taikydamas skirtingas strategijas ir atsižvelgdamas į vaikų individualius poreikius, padeda vaikams ugdyti įgūdžius, reikalingus savarankiškam mokymuisi, problemų sprendimui, kūrybingumui ir bendravimui; vaikui teikia individualų grįžtamąjį ryšį; ugdymo(si) kontekstais siekiama atliepti vaikų prigimtinį smalsumą, įtraukiant juos į aplinkos tyrinėjimą, kuris skatina giliau suprasti aplinkos objektus, reiškinius ir jų ryšius, bei atrasti įvairius pažinimo ir mokymosi būdus. Dažniausiai kuriami žaismės, kalbų įvairovės, tyrinėjimo ir gilaus mokymosi, universalus dizaino mokymuisi, realių ir virtualių aplinkų kontekstai.		

„KURIU IR IŠREIŠKIU“ Ugdymo(si) srities paskirtis yra plėtoti estetinį suvokimą, meninę raišką, gebėjimą žaisti, kūrybiškumą, tyrinėjimą, emocijų suvokimą ir raišką. Ugdymo(si) veiklos taip pat skatina aplinkos pažinimą, kalbų supratimą, kalbinę raišką, problemų sprendimą, santykius su suaugusiaisiais ir bendraamžiais, mokėjimą mokytis. Šią ugdymo(si) sritį sudaro pasiekimų sritys: gebėjimas žaisti, meninė raiška, estetiškas suvokimas, kūrybiškumas. Ugdomas sėkmingai besimokantis, kūrybingas vaikas. <i>Ugdymo(si) veiklos skatina ugdytis aplinkos pažinimo, kalbų supratimo ir raiškos, problemų sprendimo, santykių su suaugusiaisiais ir bendraamžiais, mokėjimo mokytis gebėjimus.</i>		
Pasiekimų sritys	1. Ugdymo gairės vaikams iki 3 m. siekiant 3 žingsnio pasiekimų. 2. Ugdymo gairės vaikams iki 4-6 m., siekiant 5/6 žingsnio pasiekimų	Ugdymo(si) gairės iš vaiko perspektyvos
ESTETINIS SUVOKIMAS Vertybinių nuostatų – domisi, gėrasi, grožisi gamtine ir kultūrine aplinka. Esminis gebėjimas – atpažįsta įvairius gamtinės ir kultūrinės aplinkos reiškinius, reaguoja į juos, jaučia, suvokia ir, remdamasis savo supratimu, aptaria estetinius jų ypatumus, dalinasi asmeninėmis estetinėmis patirtimis, džiaugiasi savo ir kitų kūryba. Pasiekimų srities dėmenys: nusiteikimas estetiškai patirti aplinkos, žmonių santykių, meno, savo ir kitų kūrybos grožio pajautą bei jautrumas kūrybos įvairovei; judėjimų ir emocijų grožio išgyvenimų prisiminimas, apmąstymas ir dalinimasis su kitais. <i>(Plačiau žr. „Išimokymų amžiaus vaikų ugdymo pasiekimų aprašas“, p. 18-19)</i>	Amžius (≤ 3 m.) Emociškai reaguoja girdėdamas garsus, stebėdamas piešinius, šokių judesius, gamtos objektus bei reiškinius. Skirtingai reaguoja į estetinio patyrimo kontrastus. Turi savo nuomonę (patinka, nepatinka) apie savo ir kitų kūrybą bei aplinką. Džiaugiasi, rodo, ką nors sako kitiems apie savo kūrybą. Amžius (4-6 m.) Įgyvendindamas naujas kūrybines idėjas eksperimentuoja. Atpažįsta meno paskirtį ir kontekstus, patirtus meno kūrinius susieja su savo asmenine raiška. Pasakoja apie matytus dailės kūrinius, patirtą muziką, vaidinimą, šokį, jų siužetus, veikėjus, nuotaiką; gamtoje ir žmogaus sukurtoje aplinkoje kilusius vaizdinius. Siūlo, kaip savo aplinkoje panaudoti tai, kas jam patinka ir priimtina. Vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasakydamas vieną kitą argumentą.	Sutelkiu dėmesį, klausausi, reaguojau į kitų emocijų kalbinimą, kai matau įvairias mimikas, judesius, girdžiu muziką ir garsus. Reiškiu emocijas. Stebiu, emociškai reaguojau į šokantį, dainuojantį vaiką, suaugusįjį. Stebiu ryškius, gražių formų daiktus. Klausausi vaikiškų dainelių, klasikinės muzikos kūrinių. Intuityviai mėgdžioju tai, kas man patinka. Džiaugiuosi menine veikla, matydamas spalvingas iliustracijas. Dainuoju, šoku, vaidinu, piešiu. Pastebiu aplinkos ir gamtos grožį. Tyrinėju, mėgaujuosi menine veikla. Rodau pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, grožiuosi gamta. Tyrinėju, eksperimentuoju, pastebiu kūrybos proceso ypatumus, įgyvendinu naujas kūrybines idėjas. Kalbuosi, dalinuosi išpatyrimais su bendraamžiais ir suaugusiais, pasakoju apie matytus dailės kūrinius, patirtą muziką, vaidinimą, veikėjų nuotaiką, išreiškiu emocijas. Dalyvauju meninėse, kūrybinėse šventėse, išvykose, projektuose, išreiškiu patirtį.

KŪRYBIŠKUMAS Vertybinė nuostata – nusiteikęs drąsiai kurti ir autentiškai išreikšti save, noriai tyrinėti naujas idėjas. Esminis gebėjimas – pasitelkia patirtį ir vaizduotę, tyrinėja savo ir kitų idėjas, randa būdų ir priemonių parodyti originalumą ir išradingumą įgyvendindamas kūrybinius sumanymus, aptaria tai su kitais. Pasiekimų srities dėmenys: kūrybinių idėjų tyrinėjimas, fantazavimas, spontaniškas išbandymas, atkartojimas; kūrybinių idėjų plėtojimas ir įgyvendinimas (improvizavimas, komponavimas ir interpretavimas); savo ir kitų kūrybos reflektavimas, kūrybinių sprendimų pasirinkimas ir pritaikymas. <i>(Plačiau žr. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas, p. 24-25)</i>	Amžius (≤ 3 m.) Pakartotinai sugrįžta prie dominančių raiškos būdų tyrinėjimo. Perkuria patikusius garsus, judesius, veiksmus, vaizdus, atrasdamas naujus derinius. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus veikėjo veiksmus. Rodo susidomėjimą kitų kūryba ir norą veikti kartu su kitais. Amžius (4-6 m.) Domisi, fantazuoja, užduoda klausimus apie kūrybinę veiklą, išbando įvairias naujas kūrybos priemones, būdus, sritis. Savo kūryboje atkartoja pastebėtus kūrybos elementus. Numato, kaip ir kokiomis priemonėmis sieks kūrybinio rezultato, paskatintas jį tobulina. Dalinasi savo kūryba artimoje aplinkoje, pasakoja apie kūrybos procesą, analizuoja jį ir rezultatus.	Domiuosi, smalsauju, reaguju į aplinkoje esančius vizualinius ir garsinius stimulus. Vaizduoju, perkuriu patirtų išgyvenimų vaizdus, situacijas, žaidžiu, improvizuoju, derinu, atkuriu veikėjo įsivaizduojamą elgesį, pasirenku vaidmeniui tinkamą kalbos stilių. Drąsiai reiškiu savo jausmus. Domiuosi kitų kūryba, veikiu kartu su kitais. Džiaugiuosi savitu veikimo procesu ir rezultatu. Tyrinėju, veikiu, pasitelkiu vaizduotę, pastebiu, išradingai išbandau įvairias medžiagas, priemones, siekiu kūrybinio rezultato. Klausinėju, aiškinuosi naujus, nežinomus dalykus. Savitai suvokiu ir vaizduoju objektus, keičiu savitas idėjas. Veikiu kūrybiškai, laisvai reiškiu idėjas, fantazuoju, atrandu, džiaugiuosi kūrybiniu procesu, pabaigiu kūrybinį darbą, pristatau kitiems, pasakoju, kaip sukūriau, išreiškiau patirtį, emocijas, kartu su kitais džiaugiuosi kūrybine veikla.
GEBĖJIMAS ŽAISTI Vertybinė nuostata – nusiteikęs kartu su kitais vaikais plėtoti žaidimus, kurdamas vaikų žaidimo kultūrą. Esminis gebėjimas – individualiai ir drauge su kitais žaidžia ir pats kuria įvairius žaidimus: režisūrinius, vaidmenų ir žaidimus su taisyklėmis, moka laikytis skirtingų žaidimų taisyklių. Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas koordinuoti žaidimo veiksmus su kitais žaidėjais;	Amžius (≤ 3 m.) Žaidžia su suaugusiuoju ar kitu vaiku, laikosi žaidimo vaidmens taisyklių, pradeda derinti savo veiksmus su kito žaidėjo veiksmais. Tikslingai renkasi žaislus, pasirenka arba susikuria erdvę žaidimui. Kartodamas veiksmus žaidžia vieną įsiminusį įvykį, jungia 2-3 veiksmus į paprastą kasdienį siužetą. Amžius (4-6 m.) Mokytojo paskatintas nesunkiai ištraukia į kolektyvinius režisūrinius žaidimus, kuria naratyvinius žaidimų pasaulius. Žaidime	Džiaugiuosi suaugusiojo dėmesiu, prisilietimu, žaidinimu, kartoju labiausiai pasisekusius judesius, garsus, žaidžiu, manipuluoju, atlieku, įsivaizduojamus simbolinius veiksmus. Mėgdžioju, žaidžiu su suaugusiuoju, kitu vaiku. Žaidžiu pirštų žaidimus, mėgdžioju įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Žaidžiu paprastus režisūrinius, vaidmenų žaidimus, laikausi taisyklių. Ištraukiu, žaidžiu, derinu su kitais vaikais žaidybinius veiksmus. Įvairiai intonuojau, kalbu apie tai ką darau, vartoju kalbą vaidmeniui atlikti. Tikslingai susikuriu žaidimo erdvę, pasirenku

gebėjimas įvaldyti ir organizuoti žaidimo erdvę; gebėjimas kurti žaidimo siužetą; gebėjimas žaidime laikytis priimto vaidmens. <i>(Plačiau žr. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas“, p. 27-28)</i>	vartoja išplėstinę kalbą, pradeda žaisti vaizduotės žaidimus. Mėgsta žaisti netradicinėse erdvėse. Tvarko erdves prieš ir po žaidimo. Kuria išplėtotus ilgalaikių naratyvinių žaidimų siužetus mėgstamų kūrinių pagrindu. Lanksčiai kaitalioja vaidmenis. Žaisdamas laikosi taisyklių ir susitarimų.	žaidimui reikalingas priemonės, žaislus. Bendrauju, džiaugiuosi dėmesiu, paskatinimu, įsitraukiu, žaidžiu kolektyvinius, režisūrinius, judriuosius, didaktinius, siužetinius, vaidmenų žaidimus. Žaidžiu su kitais vaikais, imituoju, dalinuosi žaislais, siekiu įsitraukti į kitų vaikų žaidimus. Žaidžiu, kontroliuoju savo ir kitų veiksmus, geranoriškai sprendžiu kylančius nesutarimus žaidimų metu.
MENINĖ RAIŠKA Vertybinė nuostata – domisi menų kalbomis, jaučia meninės raiškos džiaugsmą. Esminis gebėjimas – pagal savo išgales tyrinėja menų kalbas, spontaniškai ir tikslingai išreiškia emocijas, išpūdžius, mintis, idėjas jau įvaldytomis meninės raiškos priemonėmis, atpažįsta savo meninius pomėgius, vartoja paprasčiausias jam žinomas ir suprantamas menines sąvokas savo patirčiai išreikšti. Pasiekimų srities dėmenys: tyrinėjimas ir eksperimentavimas pasitelkiant įvairias menines priemones ir formas; raiška skirtingomis meninėmis priemonėmis ir būdais; menų kalbų vertingumo supratimas, jų aptarimas ir pasirinkimas. <i>(Plačiau žr. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas“, p. 19-24)</i>	DAILĖ Amžius (≤ 3 m.) Žaisdamas tyrinėja ant skirtingų paviršių paliktus pėdsakus ar išgautus vaizdus, mėgaujasi potyriais. Kuria statinius, lipdinius, keverzones ar „galvakojus“. Kūrinius palydi garsais, veiksmais, sava kalba. Pradeda rinktis jam patrauklias raiškos priemones, medžiagas. Amžius (4-6 m.) Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis. Kuria darbus, pasižyminčius fantastinėmis detalėmis, grafiniais ženklais. Turi išankstinį kūrybinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti, pasirenka dailės priemones ir technikas. Kuria bendrus dailės darbus. Reiškia nuomonę apie darbus vartodamas žinomas dailės sąvokas. Gali išvardyti keletą technikų. Supranta, kad yra skirtingos dailės rūšys.	MUZIKA Susidomiu, įsitraukiu, emociškai reaguojau, spontaniškai tyrinėju vizualinės raiškos priemones: liečiu, judinu, braukau, spaudau, tepu dažus teptuku, pirštais, pajaučiu skirtingų tekstūrų paviršius. Tyrinėju spalvą, liniją, dėmę, džiaugiuosi savo ir kitų sukurtais darbais. Veikiu savo tempu, pagal savo norus. Įsitraukiu, smalsauju, išbandau, tyrinėju, eksperimentuoju įvairiomis vizualinės raiškos priemonėmis, medžiagomis, sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo, kitomis kompiuterinėmis technologijomis. Kuriu laisvai, džiaugiuosi mokytojo palaikymu, padėsinimu, įgyvendinu kūrybines mintis ir idėjas, kuriu kartu su kitais. Rengiu savo ir kitų vaikų kūrybinių darbų parodas, turtinu meninių sąvokų žodyną, patirtį, vaizdinius: lankausi muziejuose, parodose, stebiu tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno kūrinius, menininkų kūrybos procesą.

	Amžius (≤ 3 m.) Apžiūrinėja, tyrinėja muzikos instrumentus, aplinkos daiktus, jais išgauna garsus. Eksperimentuoja balsu. Dainuoja nesudėtingas daineles, panaudoja frazes iš išminktų dainų. Imituoja ritmo ir melodinius darinius, vis tiksliau išlaiko ritminį pulsą. Groja lengvai įvaldomais instrumentais. Išlaiko dėmesį klausydamasis muzikos, noriai muzikuoja. Parodo, kad supranta kai kuriuos muzikos kontrastus Muzikinę raišką naudoja kitoje veikloje. Amžius (4-6 m.) Tyrinėdamas garsų pasaulį balsu, instrumentais ir aplinkoje esančiais daiktais, lygina, apibūdina, grupuoja garsus. Išbando grojimą smulkesnės motorikos įgūdžių reikalaujančiais muzikos instrumentais. Dainuoja sudėtingesnio vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Kuria ritminius ir melodinius darinius. Pateikia savo muzikinę kūrybą grafiniiais ženklais arba naudodamas skaitmenines programas. Kuria garsinius fonus ir perkusinius akompanimentus. Vartoja vis daugiau muzikos sąvokų, sugeba atlikti ir pavaizduoti ketvirtines, aštuntines ir pusines natas bei pauzes. Trumpai analizuoja išgirstą kūrinį. Dalinasi įspūdžiais ir aptaria matytus koncertus.	Susidomiu, klausausi įvairios muzikos, dainelių, lopšinių, gamtos, aplinkos garsų, tyrinėju garsų pasaulį balsu, daiktais, instrumentais. Ištraukiu į muzikavimą, kviečiu kitus, kartu dainuoju, groju, ritmiškai judu, ploju, trepsiu, stuksenu. Tyrinėju, žaidžiu, barškinu, improvizuoju muzikiniais žaislais, vaikiškais muzikos instrumentais, dainuoju, interpretuoju kūno judesiais. Klausausi, išlaikau dėmesį, muzikuoju vienas ir su draugais. Tyrinėju dainavimą, dainuoju garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau ir klausausi savo balso skambėjimo. Muzikuodamas kūno perkusija ir instrumentais griebiu, kratau, mušu, trinu, išgaunu įvairesnius garsus. Dainuoju lietuvių liaudies ir autorines dainas bei imituoju jas judesiais. Ritmiškai pritariu suaugusiojo grojimui barškučiais, lazdelėmis, akmenukais. Tyrinėju, kaip instrumentais groti, klausausi jų skambėjimo, lyginu, apibūdinu garsus, ploju, trepsiu, kuriu melodijas žodžiams, judesius muzikai. Klausausi ir aptariu vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašus, gyvą muziką. Muzikuoju, dainuoju sudėtingesnes dainas, tinkamai elgiuosi ir klausausi, kaip mano indėlis dera su kitais. Muzikuoju, džiaugiuosi, dalyvauju koncertuose, šventėse, dalinuosi įspūdžiais, aptariu, diskutuoju.
ŠOKIS		

	Amžius (≤ 3 m.) Tyrinėja ir atranda naujų judesių bei jų derinimo būdų. Judėdamas tyrinėja savo ir kitų vaikų asmenines erdves. Atlieka paprastus ratelius ir dainuojamuosius žaidimus. Vienu metu judina kelias kūno dalis. Improvizuoja judesiais atliepdamas muzikos nuotaiką ir savybes, kurį laiką prisimena ir kartoja įvairias dviejų trijų judesių kombinacijas. Natūraliai šoka ir individualiai, ir drauge su kitais. Amžius (4-6 m.) Siūlo naujus šokio raiškos būdus, eksperimentuoja, kaip judesiais galima pavaizduoti įvairias emocijas. Šoka sudėtingesnius autorinius ir liaudies šokius bei ratelius. Improvizuodamas ir kurdamas kompozicijas perteikia temą, siužetą ar pasirinktą nuotaiką. Padedamas mokytojo grafiškai fiksuoja savo sukurto šokio eigą. Apibūdina savo atliktą, sukurtą ar stebėtą šokį. Aptaria matytus šokius.	Tyrinėju erdvę, judu, jaučiu ritmą, šoku spontaniškai kurdamas dviejų - trijų natūralių judesių (einu, pritupiu, pasisuku ir kt.) seką. Mėgaujuosi įvairiais judesiais, padedamas mokytojo, tyrinėju tempą, ritmą, dinamiką ir erdvę, susipažįstu su judėjimo įvairove, patiriu judesio elementus ir jų derinius, susieju spontaniškus judesius su šokio elementais. Einu ratelius, žaidžiu muzikinius žaidimus, atlieku imitacinius judesius pagal žaidimo turinį, natūraliai ir džiaugsmingai šoku. Laisvai judu erdvėje, improvizuoju judesiais, pajaučiu judėjimo kryptį, tempą, ritmą, charakterį. Judu, šoku, improvizuoju, laisvai, perteikiu skambančios muzikos nuotaiką, atlieku judesius, šuoliukus, pritūpimus, sukinius, paprastus žingsnelius. Šoku, tyrinėju, fantazuuju, eksperimentuoju judesiais, išreiškiu save, savo jausmus, emocijas, potyrius, charakteringus veikėjų judesius Susidomiu, mokausi, šoku sudėtingesnius autorinius ir liaudies šokius bei ratelius, padedamas grafiškai fiksuoju savo sukurto šokio eigą.
TEATRAS		
	Amžius (≤ 3 m.) Išbandu balso, kūno ir mimikos raiškas ir priemones. Režisūrinių ir vaidmenų žaidimų metu atlikdamas pasirinktą vaidmenį pasitelkia kūno judesius, veido mimiką, balso intonacijas ir priemones. Amžius (4-6 m.)	Vaidinu, naudoju išraiškingus kūno judesius, veido mimiką, balso intonaciją, kūrybiškai perteikiu savo išgyvenimus vaikams ir suaugusiems. Žaidžiu, atlieku simbolinius veiksmus su įvairiomis teatro lėlėmis, mėgdžioju, imituoju judesius, balsus, reiškiu emocijas, džiaugiuosi, krykštauju, ploju. Žaidžiu vaidmenų žaidimus, tyrinėju, išsakau savo nuomonę, improvizuoju, pasirenku vaidmenis,

	Tyrinėja personažo savybes, jas perteikia charakteringais kūno judesiais, balso intonacijomis. Kuria „spektaklius“ kartu su kitais vaikais, drąsiai improvizuoja „bendraudamas“ su jų kuriamais veikėjais; dalyvauja teatralizuotuose renginiuose, prisiima skirtingus vaidmenis. Dalinasi savo teatrine patirtimi su kitais, ją susieja su gyvenimiškomis situacijomis ir išgyvenimais.	vaidinu vienas, drauge su kitu. Atskleidžiu veikėjų norus, emocines būsenas. Tariuosi, siūlau, kuriu vaidybines situacijas, išryškinu būdingą veikėjo elgseną, fantazuuju. Pažįstu, patiriu meno reiškinius, kuriu lėlių, šokio, dramos, operos „spektaklius“, improvizuoju kartu su kitais, džiaugiuosi mokytojo palaikymu. Dalinuosi ir reflektuoju savo teatrinės patirtis su kitais.
Vaikų įsitraukimą, įgytos patirties raišką bei gilėjantį supratimą skatina: taikomi metodai ir būdai: žaidimai (pvz., <i>improvizaciniai, imitaciniai, kūrybiniai, siužetiniai, vaidmeniniai, laisvieji ir organizuoti, stalo, judrūs</i>); įsiterpimas į vaiko žaidimą būdai, nesugriaunantys autentiško vaikų žaidimo; patirtinis ugdymasis (pvz., <i>pajausti, išbandyti, kurti, atrasti, apmąstyti, eksperimentuoti, stebėti</i>); pokalbiai, diskusijos; aktyvus muzikos klausymas, muzikos terapija, garsų tyrinėjimas; kvėpavimo pratimai; šokio raiška; įvairių meninių priemonių išbandymas; taikomi jungtinės veiklos, jungtinio dalyvavimo su vaikais būdai: „mąstymas kartu“, kūryba, žaidimas; vaizduotės skatinimo būdai (pvz., <i>fantazuoti, perkėlinėti veiksmą iš realios situacijos į įsivaizduojamą ir atvirkščiai; išrasti skirtingus, neįtikėtinus veikimo būdus ir kt.</i>); veiklų veiksmingumą pastiprinantys būdai (pvz., <i>personalizuotas, savivaldus, dialogiškas, judrus, ugdymasis reflektuojant, modeliuojant ir kt.</i>); pedagogo vaidmuo, taikomos strategijos: mokytojas organizuoja kūrybą netikėtose erdvėse, ant netikėtų paviršių, su neįprastomis medžiagomis, priemonėmis (pvz. <i>ant medžio, išbandant šešėlių meną, ant didelių ir labai mažų paviršių ir kt.</i>); skatina vaikų įsitraukimą tyrinėti, eksperimentuoti, kurti ir išbandyti įvairias kūrybinės raiškos priemones, sukuriant asmeninio pasirinkimo galimybes; skatina vaiką testuoti kūrybinį procesą ir siekti įgyvendinti savo idėjas; kelia atvirus klausimus, skatinančius tyrinėti, mąstyti, kurti, įveikti iššūkius, reflektuoti; plėtoja ugdančiuosius dialogus su vaiku; stebi vaikų emocinį atsaką į ugdomąją veiklą, atsižvelgia į vaikų emocijas organizuojant ir planuojant tolesnį ugdymą; ugdymo(si) kontekstais siekiama provokuoti atradimus, sudarant sąlygas laisvai, kūrybiškai, žaismingai ir spontaniškai vaiko veiklai, kurti prielaidas – pasirinkimus netradicinių raiškos priemonių naudojimui, modeliuoti vaizduotę, smalsumą, nuostabą keliančią aplinką, akcentuojant kūrybos procesą, o ne galutinį rezultatą. Dažniausiai kuriami universalaus dizaino mokantis, žaismės, kalbų įvairovės, kultūrinių dialogų, realių ir virtualių aplinkų, tyrinėjimo ir gilaus mokymosi kontekstai.		

4.3. Bendravimas ir bendradarbiavimas su šeima, parama vaikų ugdymui(si), mokytojams

Lopšelyje-darželyje kuriama atvira ugdymo(si) kultūra, kurioje šeima yra svarbi sprendimų priėmimo dalis. Pedagogai inicijuoja saugią, atvirą ir tėvams draugišką aplinką, kviečia bendrauti ir bendradarbiauti. Tėvai (globėjai) pripažįstami tiesioginiais ugdymo proceso dalyviais-partneriais, drauge su pedagogais susitarantys dėl lūkesčių, sprendžiantys vaiko ugdymo turinio planavimo, rezultatų vertinimo, švietimo pagalbos teikimo vaikui, šeimai, mokytojui klausimus. Tėvų (globėjų) ir pedagogų bendravimas ir bendradarbiavimas grindžiamas pasitikėjimu, abipuse pagarba, dėmesiu, lygiaverte,

dialogine partneryste. Su vaikų priežiūra ir ugdymu susiję klausimai sprendžiami komunikuojant, tariantis, konsultuojantis šeimoms ir Lopšelio-darželio darbuotojams pagal jų atsakomybės ribas, laikantis etikos normų ir konfidencialumo. Bendraujant ir bendradarbiaujant su šeimomis užtikrinamas ugdymo tęstinumas ir kokybė, puoselėjamos bei gerbiamos šeimos tradicijos, kultūra, vertybės.

Tėvai skatinami įsitraukti ir dalintis pastebėjimais apie vaiką, šeimos lūkesčius, vaiko pažangą ir ūgtį, ugdymo(si) planavimą. Komunikuojama kasdieninių trumpų pokalbių metu atvedant ir pasiimant vaiką. Bent du kartus per metus organizuojami grupių tėvų (globėjų) susirinkimai, du kartus per metus vyksta iš anksto suplanuoti individualūs pokalbiai tarp mokytojo ir tėvų (globėjų). Esant poreikiui tėvai (globėjai) su mokytoju susitaria dėl susitikimo ar konsultacijos. Šeimos ne tik informuojamos, konsultuojamos jiems rūpimais, su vaiku susijusiais klausimais, bet ir kviečiamos į mokymus. Tėvai informaciją, susijusią su vaiko ugdymu, gauna elektroninėje sistemoje „Mūsų darželis“, uždaroje grupių socialinių tinklų grupėse. Tėvai įtraukiami į apklausas apie Lopšelio-darželio veiklos kokybę. Kiekvieną pavasarį, organizuojamos atvirų durų dienos šeimoms. Vaikui pradėjus lankyti įstaigą, šeimos nariams sudaromos sąlygos būti grupėje, lauko erdvėse ir taip palengvinti vaikų adaptaciją. Įstaigoje dirbantys švietimo pagalbos specialistai, vadovai, mokytojai konsultuoja tėvus globėjus adaptacijos, ugdymo(si), švietimo pagalbos teikimo klausimais. Šeimos nariai kviečiami organizuoti ugdomasias veiklas, aktyviai dalyvauti Lopšelyje-darželyje vykstančiuose renginiuose.

Lopšelyje-darželyje pradėjusiems dirbti pedagogams skiriami mentorai, kurie palengvina darbuotojui adaptacijos laikotarpį ir konsultuoja, patiprina ugdymo organizavimo klausimais. Įgyvendindami ugdymo turinį grupėse dirbantys mokytojai analizuoja vaiko daromą pažangą ir ugdymo(si) procese patiriamus sunkumus. Dėl vaiko ugdymo(si) procese patiriamų sunkumų tariausi su įstaigoje dirbančiais švietimo pagalbos specialistais, vaiko gerovės komisija, apie tai informuoja ugdytinio tėvus, tariausi, siūlo konkrečias rekomendacijas ugdymo(s) proceso metu patiriamų sunkumų palengvinimui. Švietimo pagalbos specialistai teikia mokytojui pagalbą, orientuotą į ugdymo(si) proceso optimizavimą, personalizavimą kartu aptardami vaiko poreikius, ugdymo(si) galimybes ir planuodami ugdymosi aplinką bei procesą, kad vaikas nepatirtų dalyvavimo ir ugdymo(si) barjerų. Sprendžiant sudėtingus ugdymo(si) atvejus, plėtojant ugdytojų kompetencijas, aprūpinant mokyklos bendruomenę ir šeimas reikalingais ištekliais, Lopšelis-darželis inicijuoja bendradarbiavimą su socialiniais partneriais vaikų ugdymo, švietimo pagalbos teikimo centrais, nevyriausybinėmis organizacijomis, tarpininkauja šeimoms ir kitoms institucijoms sprendžiant vaiko teisių, ugdymo ir pagalbos vaikui klausimus. Teikdami paramą vaiko ugdymui(si), vaiko šeimai, įgyvendindami įtraukųjį ugdymą, pedagogai remiasi UDM prieiga, orientuota į visų besimokančiųjų poreikių užtikrinimą.

5. VAIKŲ UGDYMO(SI) PAŽANGA, UGDYMO SI TĘSTINUMAS

Vaiko pasiekimų stebėseną, pagrįsta įrodymų kaupimu, dokumentavimu, remia vaiko mokymąsi ir padeda siekti ugdymo(si) kokybės. Lopšelyje-darželyje vadovaujamosi nuostata, kad kiekvienas mokytojas yra atsakingas savo organizuojamo ugdymo proceso kokybės tyrėjas, vertinantis savo pedagoginių sprendimų poveikį vaikų ugdymo(si) pažangai, todėl ugdymo(si) procesas planuojamas atsižvelgiant į vaikų ugdymo(si) pasiekimus ir vaikų pažangos analizės rezultatus. Ugdymo organizavimo metu taikomas formuojamasis vertinimas.

Vaiko pasiekimai - tai ugdymosi procese įgyti vaiko gebėjimai, žinios ir nuostatos. *Vaiko ugdymo(si) pažanga* – tai vaiko pasiekimų ūgtelėjimas per tam tikrą laiką. *Vaiko pasiekimų stebėseną* – nuolatinis informacijos kaupimas apie įgyjamus vaiko gebėjimus, ugdymo(si) pasiekimus, daromą pažangą. Atliekant vaiko pasiekimų fiksavimą vadovaujamosi šiais principais: *lėtojo ugdymo(si)* – kiekvienas vaikas pažangos link juda savo tempu;

reflektyvaus ugdymo(si) – vaikų veiklos ir jų rezultatai, emocijos, tolesnis veikimas apmąstomi, aptariami ir numatomi su vaikais drauge pagal jų gebėjimus; *įtraukties* – pažangą pasiekti ir užtelėti gali kiekvienas vaikas. Vaiko nuolatinis ugdymosi pažangos stebėjimas, dokumentavimas ir analizė, siekiant užtikrinti ugdymo kokybę ir vaiko individualių poreikių tenkinimą, atliekamas laikantis individualizavimo (kiekvieno vaiko pasiekimai apžvelgiami individualiai, nelyginant su kito vaiko pasiekimais), nuoseklumo (stebėseną atliekama nuosekliai, siekiant stebėti ilgalaikę vaiko pažangą ir vystymąsi įvairiose srityse) ir bendradarbiavimo (stebėjimo procesas apima pedagogų, vaikų tėvų (globėjų) ir pačių vaikų dalyvavimą) principais. Vaiko ugdymo(si) pasiekimų dokumentavimo, stebėsenos ir surinktos informacijos naudojimo procesai vykdomi laikantis etikos normų.

Ugdymo(si) pasiekimus fiksuojame, siekdami:

- pažinti kiekvieną vaiką, atpažinti jo pasiekimus įvairiose ugdymo(si) srityse, stebėti, ko ir kaip vaikas mokosi, ko išmoko; išsiaiškinti individualius vaiko poreikius, šeimos lūkesčius;
- padėti vaikui sėkmingai augti, tobulėti, atskleisti vaiko pastangas ir daromą asmeninę pažangą, numatyti vaiko ugdymo(si) perspektyvą, galimus pasiekimus;
- siekti kryptingos maksimalios kiekvieno vaiko ugdymo(si) pažangos pagal jo galias; pastebėti konkrečius jo ypatumus ir nustatyti papildomų švietimo pagalbos paslaugų poreikį, kurių negali suteikti tėvai (globėjai);
- teikti informaciją apie vaiko daromą pažangą ir pasiekimus tėvams (globėjams), kitiems specialistams, įstaigos vadovams;
- tikslingai planuoti ugdymą, panaudojant informaciją apie vaiko pasiekimus;
- nustatyti, ar vaikų ugdymo organizavimas yra veiksmingas, priimti pagrįstus sprendimus ugdymui tobulinti.

Vaiko ugdymo(si) pasiekimai ir jų stebėseną atliekami taip, kad garantuotų psichologinį vaiko saugumą, gerą jo savijautą, padėtų išgyventi sėkmės jausmą, motyvuotų vaiką ugdytis bei įveikti kliūtis.

Pagrindiniai pasiekimų stebėsenos etapai: *stebėjimas, dokumentavimas, duomenų interpretavimas, refleksija ir informacijos panaudojimas*.

Vaiko pasiekimai fiksuojami vadovaujantis „Ikimokyklinio ugdymo programos gairių“ priedu „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas“, jame pateiktų 18-os pasiekimų sričių aprašymais arba vaikui pritaikytoje programoje išdėstytais pasiekimų aprašymais. Stebimi vaiko pasiekimai ir jo daroma pažanga, lyginant ankstesnius vaiko pasiekimus su dabartiniais. Apžvelgiama ne tik vaiko įgyta patirtis, jo žinios, jo gebėjimai bet ir išsiugdytos vertybinės nuostatos (vaiko įgytos kompetencijos). Vaiko, pradėjusio lankyti Lopšėlį-darželį vėliau nei rugsėjo 1 d. arba ilgos ligos atveju, pasiekimai pradedami fiksuoti praėjus 30 kalendorinių dienų nuo įstaigos lankymo pradžios.

Pagrindiniai vaikų pasiekimų stebėtojai yra: tiesiogiai su vaiku dirbantys ikimokyklinio ugdymo mokytojai, švietimo pagalbos specialistai, tėvai (globėjai). Taip pat ir vaikai reflektuojantys savo sėkmes ir sunkumus. Vaiko pasiekimai fiksuojami visus mokslo metus. Stebėjimas natūraliomis sąlygomis - pagrindinis vaiko ugdymo(si) pasiekimų ir pažangos vertinimo būdas. Stebima vaikų veikla kasdieninėse situacijose: grupės, individualiose veiklose, kieme, žaidžiant, bendraujant ir bendradarbiaujant su vaikais ir suaugusiais, išvykose, šventėse ir kt. Stebėjimo rezultatams fiksuoti naudojami įvairūs būdai (pvz., nuotraukos, garso ar vaizdo įrašai, vaikų darbų pavyzdžiai, pedagogų komentarai vaikų darbų aplankuose ir kt.). Pasiekimų stebėsenai naudojama „Vaikų, dalyvaujančių ikimokyklinio ugdymo programoje, pasiekimų stebėsenos priemonė „Pasiekimų žingsneliai“. „Pasiekimų žingsnelių“ lapai naudojami kiekvieno vaiko pasiekimams fiksuoti ir saugomi vaiko aplankuose. Elektoriniame dienyne „Mūsų darželis“ trumpalaikių savaitės planų refleksijos dalyje pedagogai apibendrina vaikų savaitės ugdymo(si) rezultatus, asmeniniuose užrašuose žymi pastebėjimus apie kiekvieno vaiko pažangą.

Analizuodami turimą informaciją, pedagogai modeliuoja ugdymosi turinio medžiagą ir savo, kaip ugdytojo, pedagogines strategijas. Lopšelyje-darželyje informacija apie vaikų pasiekimus kaupiama vaiko pasiekimų aplanke. Aplankas yra vaiko augimo liudijimų rinkinys, surinktas ir sudėliotas taip, kad atskleistų, išryškintų vaiko daromą pažangą, gebėjimų augimą. Jis gali būti naudojamas siekiant trumpalaikių ir ilgalaikių ugdymo tikslų. Jame esanti informacija panaudojama tolesniam tikslingam vaiko ugdymui(si). Aplanką sudaro: duomenys apie vaiką (vardas ir pavardė, amžius, kt.); visų ugdymo sričių aktualūs, tikslingi vaiko darbų pavyzdžiai (su pedagogo komentarais); vaiko mintys, pasakojimai, žodinės kūrybos pavyzdžiai, sumanymai, idėjos; vaiko stebėjimo aprašai; vaiko savirefleksijos informacija; švietimo pagalbos specialistų komentarai ir kt. Kartą per savaitę vaikų darbais ir (ar) aktualia informacija – įrodymais – papildomas vaiko pasiekimų aplankas. Ant įrodymo užrašomas: vaiko vardas, įrodymo sukūrimo data, įvardijama pasiekimų sritis, kurią atspindi įrodymas, trumpas mokytojo komentaras, susijęs su vaiko gebėjimu. Vaikų pasiekimų stebėjimo duomenys pateikiami aprašomuoju būdu – trumpais komentarais, nusakančiais, kokios yra vaiko stiprybės, kas jau pasiekta, ką reikia tobulinti. Į pasiekimų aplanką dedami tik tie įrodymai, kurie apie vaiko žinias ir supratimą, gebėjimus ir nuostatas pasako ką nors nauja, t. y. rodo jo tobulėjimą, išryškina jo gabumus, interesus, atskleidžia ugdymosi poreikius. Renkant vaikų pasiekimų įrodymus atrandami ir fiksuojami esminiai vaiko pasiekimų požymiai. Įrodymai į aplanką atrenkami kartu su vaiku, aptariant, kas jam labiausiai pasisekė per tam tikrą laiką, kas padėjo įsivertinti savo pastangas, ko dar norėtųsi mokytis ir kam to reikia. Visą buvimo vienoje grupėje laiką, kaupiamas vienas pasiekimų aplankas, kuris vėliau perduodamas kitos grupės mokytojoms arba ugdymo įstaigos keitimo atveju, perduodamas vaikui ir jo šeimai.

Vaiko ugdymo(si) pasiekimų fiksavimo metu gauta informacija apibendrinama du kartus per metus. Rudenį (spalio mėn.) vykdomas diagnostinis vaiko pasiekimų fiksavimas. Jo metu nustatomos vaiko galios, gebėjimai, su tėvais (globėjais) aptariami jų lūkesčiai dėl vaikų ugdymosi pasiekimų. Toks vaiko raidos ir veiklos sekimas tikslingas, siekiant fiksuoti asmeninę vaiko ūgtį mokslo metų pabaigoje. Rezultatai skelbiami elektroniniame dienyne „Mūsų darželis“ ir aptariami su vaiko tėvais (globėjais), pagal poreikį su švietimo pagalbos specialistais, vadovais. Pavasarį (gegužės mėn.) apibendrinami vaiko pasiekimų stebėsenos rezultatai, fiksuojama asmeninė vaiko pažanga. Ši informacija taip pat skelbiama elektroniniame dienyne „Mūsų darželis“. Individualių pokalbių metu (rudenį ir pavasarį) su apibendrinta informacija supažindinami vaiko tėvai (globėjai). Pokalbiuose, esant poreikiui, dalyvauja švietimo pagalbos specialistai, vadovai. Specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių vaikų pasiekimų fiksavime ir aptarime dalyvauja švietimo pagalbos specialistai. Fiksuojama vaikų ugdymo(si) pažanga, pritaikytos programos, pagalbos vaikui plano efektyvumas. Apibendrinta informacija apie vaikų pasiekimus ir pažangą analizuojama mokytojų tarybos posėdžiuose, susitariama dėl kryptingo veiklos organizavimo.

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si) tęstinumą užtikrina ikimokyklinio ugdymo(si) laikotarpiu plėtojamų vaiko galių ir priešmokyklinio ugdymo(si) laikotarpiu plėtojamų kompetencijų dermė (2 pav.): suderintos jas sudarančių pasiekimų grupės, pasiekimų turinys, jų augimo nuoseklumas. Iki šešerių metų įgyti esminiai gebėjimai, vertybinės nuostatos, žinios sudaro pamatą kompetencijų plėtotei ugdantis pagal priešmokyklinio ugdymo programą.



2 pav. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si) dermė.

NAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. Baločkaitė R., Juraitė K. Socialinės teorijos ir tyrimų metodai. Kaunas, VDU, 2008.
2. Geros mokyklos koncepcija. Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V-1308.
3. Hakkarainen, P. E., Brėdikytė, M., Brandišauskienė, A., Sujetaitė-Volungevičienė, G. Ikimokyklinio amžiaus vaiko raida: žaidimas ir savireguliacija: monografija. Kaunas; UAB „Vitae Litera“, 2015.
4. Ikimokyklinio ugdymo programos gairės. Patvirtintos Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023 m. rugsėjo 4 d. įsakymu Nr. V-1142 (ir galiojančios redakcijos).
5. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Priimtas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. birželio 25 d. įstatymu Nr. I-1489 (ir galiojančios redakcijos).
6. Monkevičienė O. Žaismė ir atradimai. Rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo pedagogui. Kaunas, UAB „Vitae Litera“, 2021.
7. Lazdin R. Vienas vaikas – 7 intelektai. Vilnius, Alma Littera, 2021.
8. Piaget J. Vaiko kalba ir mąstymas. Vilnius: Aidai, 2002.
9. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2022 m. rugpjūčio 24 d. įsakymu Nr. V-1269.
10. Psychika.eu. Howard Gardner: intelekto rūšys [interaktyvus]. Psychika.eu, 2016.
11. Universalaus dizaino mokymuisi gairės: mokymosi kelias kiekvienam ir kiekvienai. Vilnius: Europos socialinio fondo agentūra, 2023.

ŠIAULIŲ LOPŠELIS-DARŽELIS „GLUOSNIS“

ANKSTYVOJO ANGLŲ KALBOS UGDYMO PROGRAMA

1. PROGRAMOS AKTUALUMO PAGRINDIMAS

Dabartinėse Europos Sąjungos rekomendacijose patariama mokėti bent tris kalbas. Europos Sąjunga išryškina daugiakalbystę kaip vertybę siekiant tarpkultūrinio dialogo, socialinės sanglaudos ir klestėjimo. Daugiakalbystė yra vienas iš svarbiausių Mokymosi visą gyvenimą programos, medijų, informacinių technologijų prioritetų. Augant lingvistiniu ir kultūriniu aspektu skirtingų vaikų skaičiui visame pasaulyje, Lietuva ne išimtis, dvikalbio ugdymo idėja laikoma viena moderniausių. Mokslininkai tam skiria daug dėmesio, ieško ugdymo kokybę gerinančių būdų.

Siekiant patenkinti išaugusį ikimokyklinio ugdymo ir jo kokybės poreikį, būtina ieškoti šių dienų ugdymo poreikį atliepiančių ikimokyklinio ugdymo organizavimo būdų. Lietuvoje vis dar trūksta ikimokyklinio ugdymo modelių, pritaikytų emigrantų ir imigrantų, dvikalbiams, kitakalbiams vaikams.

Neuromokslininkai pagrindžia teiginį, kad ankstyvasis amžius palankiausias mokytis kalbų, nes būtent šiuo laikotarpiu smegenų kaktinės skilties (atsakingos už mąstymą, planavimą, sprendimų priėmimą, kalbėjimą, dėmesį) sinapsių augimas intensyviausias (tarp 3–6 metų amžiaus), o jautrusis kalbos įsisavinimo laikotarpis tęsiasi nuo pat kūdikystės iki 6 arba 7 metų. Mokslininkų atlikti tyrimai rodo, kad netgi dvejų metų dvikalbiai vaikai geba prisitaikyti prie pašnekovo ir vartoti jo pasirinktą kalbą. Kadangi įvairi informacija suvokiama ir įsimenama pasitelkiant kelių kalbų priemones, net maži vaikai geba vertėjauti, tarpininkauti ir padėti susikalbėti. Dvikalbiams vaikams lengviau sekasi mokytis naujų kalbų, nes kalbiniai centrai ir kalbos padargai yra paslankesni ir imlesni įsisavinti kitos kalbos garsyną bei gramatinės konstrukcijas. Kelių kalbų mokėjimas leidžia pažinti skirtingas kultūras, skatina toleranciją ir pagarbą. Dvikalbiai vaikai pasižymi geresne socialine ir kultūrine kompetencija. Kadangi smegenyse nuolat vyksta „slopinimo procesas“, kai viena kalbų, kuria tuo metu bendraujama, yra aktyvi, o kita – pasyvi, vaikai lengviau atsiriboja nuo nereikalingos informacijos ir yra dėmesingesni. Dvikalbiai vaikai anksčiau išmoka skaityti ir rašyti, jiems geriau sekasi atlikti kognityvines užduotis, kai reikia sukaupti dėmesį ir logiškai mąstyti. Netgi matematikos (sąlygos) uždavinius dvikalbiai mokiniai sprendžia lengviau už vienakalbius. Kalbėdami dviem skirtingomis kalbomis, vaikai verčia abstrakčias sąvokas iš vienos kalbos į kitą ir taip įgunda kūrybiškai įveikti keblumus. Sparčiau lavėja dvikalbių vaikų atmintis. Dvikalbiai vaikai greičiau įgunda naudotis informaciniais šaltiniais įvairiomis kalbomis.

Daugiakalbystės kompetencija yra viena pagrindinių kompetencijų, galinčių padidinti įsidarbinimo galimybes, asmens pasitenkinimą, aktyvų pilietiškumą, kultūrų tarpusavio supratimą ir socialinę įtrauktį.

2. ŠIOS PROGRAMOS PRINCIPAI

Išskiriame pagrindinius ikimokyklinio ugdymo principus, užtikrinančius ugdymo(si) kryptingumą, integralumą, veiksmingas ugdomasias sąveikas ir ugdymo(si) kokybę:

- Žaismės principas. Žaismingumas yra viso ikimokyklinio vaikų ugdymo(si) pagrindinis bruožas, neatsiejama fantazavimo, kūrybos ir komunikavimo dalis, o žaidimas – svarbiausia savarankiška vaiko veikla;
- Sociokultūrinio kryptingumo principas. Ugdymas(is) yra grindžiamas žmogiškosiomis, tautinėmis ir pilietinėmis vertybėmis, padedančiomis vaikams įsitraukti į supančią kultūrinę aplinką ir didinančiomis atvirumą kultūrinei bei kalbinei įvairovei;
- Kontekstualumo principas. Vaikų ugdymas(is) vyksta estetiškuose, į veiklą įtraukiančiuose, vaikų iniciatyvoms atvirose artimiausios socialinės, kultūrinės, kalbinės ir gamtinės aplinkos kontekstuose, siekiama vaikų ugdymo(si) patirčių aktualumo, prasmingumo;
- Vaiko ir mokytojo bendro veikimo principas. Aplinkos, sąveikos, bendros prasmės kuriamos įsiklausant ir atliepiant vaikų poreikius, interesus, iniciatyvas, nuomonę, drauge priimant sprendimus;
- Komunikavimo principas. Žaidžiant, kuriant dialogus tarp suaugusių ir vaikų, veiksmingai parenkant ugdymosi kontekstus bei pedagogines strategijas, siekiama ugdyti žodinės ir nežodinės kalbos supratimą, kalbinę raišką, kalbų įvairovės suvokimą ir kalbinės tapatybės formavimąsi;
- Įtraukties principas. Sudaromos sąlygos kiekvienam vaikui ugdytis, plėtoti savo galias, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę, atsižvelgiant į ugdymosi poreikių įvairovę;
- Lėtojo ugdymo(si), užtikrinančio gilų įsitraukimą, principas. Vaikai giliai išgyvena ir pajaučia kiekvieną *čia ir dabar* momentą, kai skiriama pakankamai laiko kasdinei rutinai, tyrinėjimo ar kūrybos procesui, nuostabai ir atradimo džiaugsmui.

Šių principų laikomasi planuojant ugdymo(si) turinį, metodus, būdus, parenkant mokymo(si) priemones, kuriant ugdymo(si) aplinką, organizuojant ugdymo procesą, numatant pedagoginės sąveikos būdus, bendradarbiavimo su tėvais (globėjais), vietos bendruomene ir socialiniais partneriais formas.

2.1. PROGRAMOS TIKSLAS

Atsižvelgiant į vaikų prigimtines galias, poreikius, susitarimus su šeimomis, skatinti vaikų motyvaciją mokytis anglų kalbos, įtraukiant juos į aktyvią kasdienę veiklą, žaidžiant, komunikuojant, stebint, tyrinėjant, kuriant, lanksčiai mąstant.

2.2. PROGRAMOS UŽDAVINIAI

- Modeliuojant ugdymuisi palankius (pvz., kalbinės įvairovės) kontekstus, ugdyti kalbos ir komunikavimo užsienio kalba gebėjimus, formuojant pagrindus tolesniam kalbų mokymuisi;

- Taikant kryptingas pedagogines strategijas, skatinti vaiko žodinės ir nežodinės kalbos supratimą, ugdyti kritinį mąstymą;
- Žaidžiant įvairius žaidimus, taikant skaitmenines technologijas, muzikuojant, kuriant, plėsti vaiko kalbinės raiškos ribas: turtinti aktyvų ir pasyvų žodyną, lavinti ilgalaikę ir trumpalaikę vaiko atmintį;
- Kuriant vaikui palankias ugdomąsias sąveikas, ugdyti vaiko savivertę ir stiprinti pasitikėjimą savo galiomis bei gebėjimais, skatinti vaiką kurti, pažinti, patirti, atrasti ir išgyventi sėkmę.

2.3. VAIKO POREIKIAI

Modeliuojant komunikavimo dvejomis kalbomis kontekstus, kuriamos prielaidos užtikrinti vaiko poreikius, aktualius dvikalbio ugdymo strategijoms įgyvendinti:

- Žaidimo poreikis – turėti laisvę, pakankamai laiko, erdvės, žaidimo partnerių ir galimybę per bendrus žaidimus kurti vaiko kalbinę kultūrą;
- Komunikavimo poreikis – dalintis su kitais emocijomis, mintimis, idėjomis žodžiu ir nežodinėmis priemonėmis (mimika, judesiu, piešiniu, muzikos kūriniais ir kt.). Vaikui sudaryti sąlygas išbandyti įvairias komunikavimo su vaikais ir suaugusiais priemonėmis bei atrasti pagarbus, veiksmingo bendravimo dvejomis kalbomis būdus.

Programa taip pat sukuria prielaidas atliepti ir tenkinti unikalius kiekvieno vaiko poreikius, tarp jų ir specialiuosius ugdymosi poreikius.

3. VAIKŲ UGDYMOSI KONTEKSTAI

Mokyklos aplinkoje kuriami vaikų emocinį ir fizinį saugumą užtikrinantys ugdymo(si) kontekstai, kurių bendrakūrėjai yra vaikai.

Kontekstams būdinga kryptinga vaikų veiklą inicijuojanti idėja ar iššūkis, mokytojui tikslingai parenkant ir tam tikru būdu išdėliojant priemones, sukuriančias netikėtumo momentą. Kontekstai skatina autentiškus vaikų sumanymus, palaiko ilgalaikį domėjimąsi ir gilina supratimą. Tame pačiame ugdymosi kontekste vaikai turi galimybę veikti ir save išreikšti skirtingai. Organizuojant dvikalbį ugdymą(si) išskiriami dažniausiai kuriami kontekstai:

- Žaismės kontekstas - jo paskirtis palaikyti kasdinių veiklų žaismingumą, kuriant džiaugsmo bei nuostabos tyrinėjant, išbandant, eksperimentuojant, dalinantis potyriais. Kontekstas atliepia vaiko žaismingą savęs ir pasaulio pajautimą, skatina žaisti judesiais, pojūčiais, emocijomis, kalba, vaizduote, mintimis. Eksperimentuojama veikimu tuščioje ir daiktinėje erdvėje, atrandant, kad žaidimas gali gimti „iš nieko“, mintyse. Palaikomi netikėti vaikų būdai suprasti, tyrinėti, improvizuoti, priimančios „neteisingos“ jų teorijos apie pasaulį, įkvepiančios pratęsti „tiesos“ paieškas. Mokytojas jautriai pastebi žaismę vaikams veikiant, ją atliepia, pratęsia, kokybiškai papildo ir įtraukia kitus vaikus;

- Kultūrinių dialogų kontekstas – kai vaikai ugdymo įstaigoje dalyvauja daugialypiuose kultūriniuose kontekstuose, kurių paskirtis – padėti kiekvienam kurti savo individualų tapatumą, tuo pačiu metu dalyvaujant tiek vaikų subkultūros, tiek artimiausios ir tolimesnių aplinkų kultūrų kūrimu. Lopšelio-darželio aplinka yra erdvė nuolatinėms socialinėms ir kultūrinėms sąveikoms bei reiškiniams patirti, pažįstant šeimos, mokyklos grupės, kaimynystės, regiono, etninės grupės ir šalies bei globalaus pasaulio kultūrinius ypatumus ir vertybes. Įstaigos aplinkoje matomi įvairių kultūrų ženklai, simboliai, patiriami papročiai ir elgsenos, išbandomos skirtingos kultūrinės raiškos formos, ugdantis pozityvų požiūrį į įvairovę ir kitoniškumą;

- Kalbų įvairovės konteksto paskirtis – kurti ir palaikyti aplinkos sąlygas, palankias rasti ir plėtoti skirtingiems vaikų komunikavimo būdams, įvairiai žodinei ir nežodinei raiškai, kalbų pažinimui, teigiamoms nuostatoms, susijusioms su kalbų ir jos formų įvairove. Kuriant kontekstą pasinaudojama įstaigoje ar grupėje esama kalbų įvairove, socialinių tinklų ir skaitmeninių technologijų teikiamomis galimybėmis, kalbų pasaulio pažinimą papildančiomis ir kalbą ugdančiomis vaizdinėmis ir garsinėmis priemonėmis, taip pat kasdienėmis komunikacinėmis situacijomis, kylančiomis vidaus ir lauko aplinkose.

4. UGDYMO TURINIO MODELIAVIMAS

Natūralus ugdymo metodas, kitaip vadinamas panardinimu (imersijos, dalinės imersijos) į kalbą, yra pats veiksmingiausias kalbinio ugdymo būdas ankstyvajame amžiuje. Ugdant vaikų kalbinę raišką natūraliuoju būdu su vaikais bendraujama anglų kalba – kalbama aiškiai, trumpais sakiniais, frazės pakartojamos kelis kartus, kalbėjimas sustiprinamas gestais, mimika, pasitelkiamos vaizdinės priemonės, kalbama nuolatos, daug ir apie viską, šnekamąją kalbą vaikas pamažu įsisavina natūraliai. Su vaikais imersijos ar dalinės imersijos metodu dirbantys mokytojai turėtų suteikti vaikui „kalbos peno“, t. y. sukurti kuo daugiau komunikacinių situacijų ir daug kalbėti. Svarbiausia yra kokybė, o ne kiekybė, nes kiekvienas vaikas užsienio kalbą įsisavina savo tempu. Mažamečiai vaikai labai greitai įsimena naujus žodžius, įvairias kalbines konstrukcijas ir sakinius, taip pat lengvai pakartoja išgirstas frazes. Šio amžiaus vaikų smegenys kalboms mokytis yra paslankios, nes tuo laikotarpiu intensyviai formuojasi kalbų centrai, vystosi vaiko motorika. Kalbų mokymasis įvairiapusiškai praturtina, pagerina vaiko kompetencijas ir suteikia daugiau galimybių ateityje, daro didelę įtaką tolesniam asmenybės tobulėjimui.

Ugdymo proceso organizavimo principas – „Vienas žmogus – viena kalba“ (kai grupėje dirba du mokytojai ir vienas iš jų kalba tik anglų kalba). Bendraujant su vaiku, svarbu nepainioti kalbų. Jei grupėje dirbantys mokytojai kalba skirtingomis (lietuvių ir anglų) kalbomis, vaikas tikrai puikiai išmoks abi kalbas, jei bus laikomasi nuoseklumo. Vaikams bus aišku, kad kalbos atskiriamos siejant jas su konkrečiu mokytoju.

Vaiko žaidimas ir kita patirtinė veikla yra pagrindinės, viena kitą papildančios ugdomosios veiklos. Vaikų žaidimas yra paties vaiko kuriama ir valdoma veikla, kuomet sutelkiamos visos jau įgytos ir plėtojamos galios. Lopšelyje-darželyje plėtojama visos bendruomenės žaidimo kultūra, skatinanti žaisti, kurti ir bendradarbiauti. Siekiama vaikų savarankiško žaidimo ir žaismingo ugdymo(si) vienovės bei darnos.

Patirtinės veiklos yra vaiko ugdymasis darant, veikiant, pajaučiant, stebint, tyrinėjant, eksperimentuojant, modeliuojant, kuriant, komunikuojant, reflektuojant savo patirtis ir atradimus.

Saugi aplinka skatina vaiką pasitikėti, drąsiai reikšti mintis, emocijas, nebijoti suklysti ar likti nesuprastam. Svarbu ne kritikuoti, o patarti, padėti. Neakcentuoti klaidų, nesėkmių, bet stiprinti sėkmingus momentus, džiaugtis sėkmės istorijomis.

Veikla nedaloma į atskirus anglų kalbos užsiėmimus. Vyksta natūralus nuolatinis ugdomasis procesas, kai vaikas skatinamas komunikuoti dviem kalbom (nenaudojant tiesioginio vertimo) grupinių, individualių užsiėmimų metu, žaidžiant, tyrinėjant, eksperimentuojant, kuriant, bendraujant tiek organizuotos tiek laisvos veiklos metu.

5. UGDOMOSIOS VEIKLOS ORGANIZAVIMAS

Dvikalbis bendravimas vyksta natūraliai, neskirstant į atskirus kalbų mokymo užsiėmimus, nenumatant konkretaus laiko, vietos ar temos. Anglų kalba integruojama į tos dienos, savaitės ar mėnesio veiklas ir organiškai papildo ugdymo turinį, vaiko savitvarkos, socialinės aplinkos pažinimo įgūdžių įtvirtinimą. Veiklų organizavimo būdai, metodai pa(si)renkami atsižvelgiant į vaikų poreikius, galias, gebėjimus bei pasirinktą ugdymo tematiką. Taip pat išlaikomos kalbos ugdymą apimančios sritys: klausymas, žodinės kalbos suvokimas, nežodinės kalbos suvokimas, rašytinės raiškos ir vaizdinės informacijos suvokimas (kalbėjimo, bendravimo ir komunikacijos, rašytinės raiškos pradmenys). Turinys bei metodai ir būdai pritaikomi vaiko amžiaus tarpsniui, jo gebėjimams, galioms ir poreikiams.

Anglų ir lietuvių kalbomis komunikuojama skirtingu dienos ritmo metu:

- Vaikų priėmimo į grupę;
- Maitinimo organizavimo;
- „Ryto rato“ veiklos;
- Praktinės (patirtinės) veiklos;
- Veiklos visai grupei;
- Individulių užsiėmimų;
- Fizinio ir meninio ugdymo užsiėmimų;
- Žaidimų (organizuotų ir laisvų; grupėje ir kieme);
- Pokalbių (mokytojo ir vaiko(ų), vaikų tarpusavio, mokytojų ir darbuotojų tarpusavio);
- Dienos refleksijos.

Veiklos, kurių metu taikomas dvikalbis ugdymas:

- Pokalbiai žodyno plėtojimui (veikla, užduotys, be tiesioginio vertimo, tik praplečiant, papildant sakytinę kalbą);
- Knygų vartymas, paveikslėlių „skaitymas“;
- Žaidimai, kai vaikai vartoja dvi kalbas, komunikavimas tarpusavyje;
- Iliustruotų kortelių, įvairių kalbų mokymosi programėlių internete naudojimas, sutartiniai ženklai, simboliai alternatyviai komunikacijai ugdyti;
- Pasakojimų kūrimas, vaidybiniai žaidimai ir improvizacijos;
- Veiklos su eiliuotais teksta;is;
- Komunikavimas kasdieninės veiklos metu (pvz., rengiantis, valgant). Kasdieninės veiklos instrukcijų pateikimas (pvz., drabužių pavadinimai, veiksmai juos rengiantis, raginimas atlikti veiksmus);
- Skaičiavimas, skaičių sekų sudarymas. Skaičių ir objektų sąsajos;
- Gamtos reiškinių stebėjimas, bandymai, eksperimentai, tyrinėjimai;

- Spalvų radimas artimiausioje aplinkoje ir jų įvardijimas;
- Sportinė veikla, įvardijant veiksmus (pvz. bėga, šoka, lipa, guli ir pan.);
- Stalo žaidimų, dëlionių, atminties žaidimų panaudojimas kalbinei raiškai lavinti;
- Įvairūs žaidimai rateliuose, kai mokytoja sako ir atlieka veiksmą, o vaikai jį pakartoja;
- Muzikos klausymas, muzikavimas, intonavimas, dainavimas, ritmavimas ir pan.;
- Animacinių filmukų žiūrėjimas kalba, kurios vaikas dar gerai ar visai nemoka;
- Kita mokytojo numatyta ir (ar) vaikų pasiūlyta veikla.

6. UGDYMAS(IS) KITOSE VEIKLOSE

Siekiant supažindinti vaikus su įvairiomis kultūromis, kalbų įvairove, kuriant ugdymuisi palankius kontekstus, stiprinant bendruomenės anglų kalbos vartojimo įgūdžius dalyvaujama tarptautiniuose projektuose, pvz., *eTwinning*, „*Erasmus+*“, „*Nordplus*“ ar kt. programų projektuose.

Dalyvavimas tarptautiniuose projektuose bei įgyta patirtis didina įstaigos tarpkultūrinį mentalitetą bei skatina bendruomenės toleranciją kitakalbiams žmonėms.

7. UGDYMO TURINYS

Mokantis dvikalbio ugdymo principu 4-6 metų vaikai plečia žodyną šiomis temomis:

- Spalvos;
- Baldai;
- Žaislai;
- Drabužiai;
- Vaisiai;
- Daržovės;
- Gyvūnai;
- Formos;
- Žmogaus kūno dalys;
- Profesijos;
- Jausmai;
- Namų apyvokos daiktai;
- Maistas;
- Transporto priemonės;

- Kitos vaikams aktualios temos.

Gramatika apima šiuos apibrėžimus ir struktūras:

- It's;
- It's (a / an);
- It's my;
- I like;
- I can;
- I've got / haven't got, She's got, He's got;
- I'm, He's, She's, They're;
- Vietos prielinksniai (on, in, under);
- Jungtukas „and“;
- Prielinksnis „for“.

8. PASIEKIMAI IR PAŽANGA

Vaikų pasiekimai ir pažanga yra individuali ir matuojama iš kiekvieno vaiko perspektyvos, jo galių, gebėjimų ir poreikių. Mokant vaikus laikantis lėtojo ugdymo(si) principo, svarbus vaiko įsitraukimas į procesus, veiklas, sėkmės pajautimas ir saugumo užtikrinimas. Vertinami ir akcentuojami net mažiausi vaiko pasiekimai, o pažanga (siektinas rezultatas) apibrėžiamas kaip galimos pažangos gairės.

Išlaikant pasiekimų fiksavimo ir pažangos nustatymo struktūrą išskiriami pasiekimų vertinimo etapai:

- Pradžios starto fiksavimas;
- Diferencijuotas ir lėtas, orientuotas į žaidybines veiklas, mokymas(is), nuolat stebint vaikų pažangą;
- Stebėjimas (motyvavimas, mažų pasiekimų skatinimas);
- Pokyčio fiksavimas (saugus, nekeliantis reikalavimų ir streso).

Apibrėžiamos preliminarios vaiko pasiekimų ir pažangos gairės, nusakančios vaiko gebėjimus po dvejų metų anglų kalbos mokymo(si):

- Geba prisistatyti;
- Moka pasisveikinti ir atsisveikinti;
- Supažindina žmones vieną su kitu;
- Įvardina aplink esančių daiktų spalvas, formas;
- Įvardina aplink esančius daiktus (baldus, žaislus, vaisius, figūras, gyvūnus, drabužius ir (ar) kita);
- Įvardina žmogaus kūno dalis;
- Įvardina kai kurias profesijas;

- Šneka apie asmeninius daiktus naudojant "I've got";
- Kalba apie pageidavimus ir įgūdžius, naudodamas struktūras „I like“ ir „I can“;
- Kalba apie jausmus;
- Skaičiuoja nuo 1 iki 10;
- Pasako, kur yra daiktas, naudodamas prielinksnius „in, on, under“.

Apie vaiko pasiekimus ir pažangą ugdytinių tėvai (globėjai) supažindinami individualių pokalbių metu.
